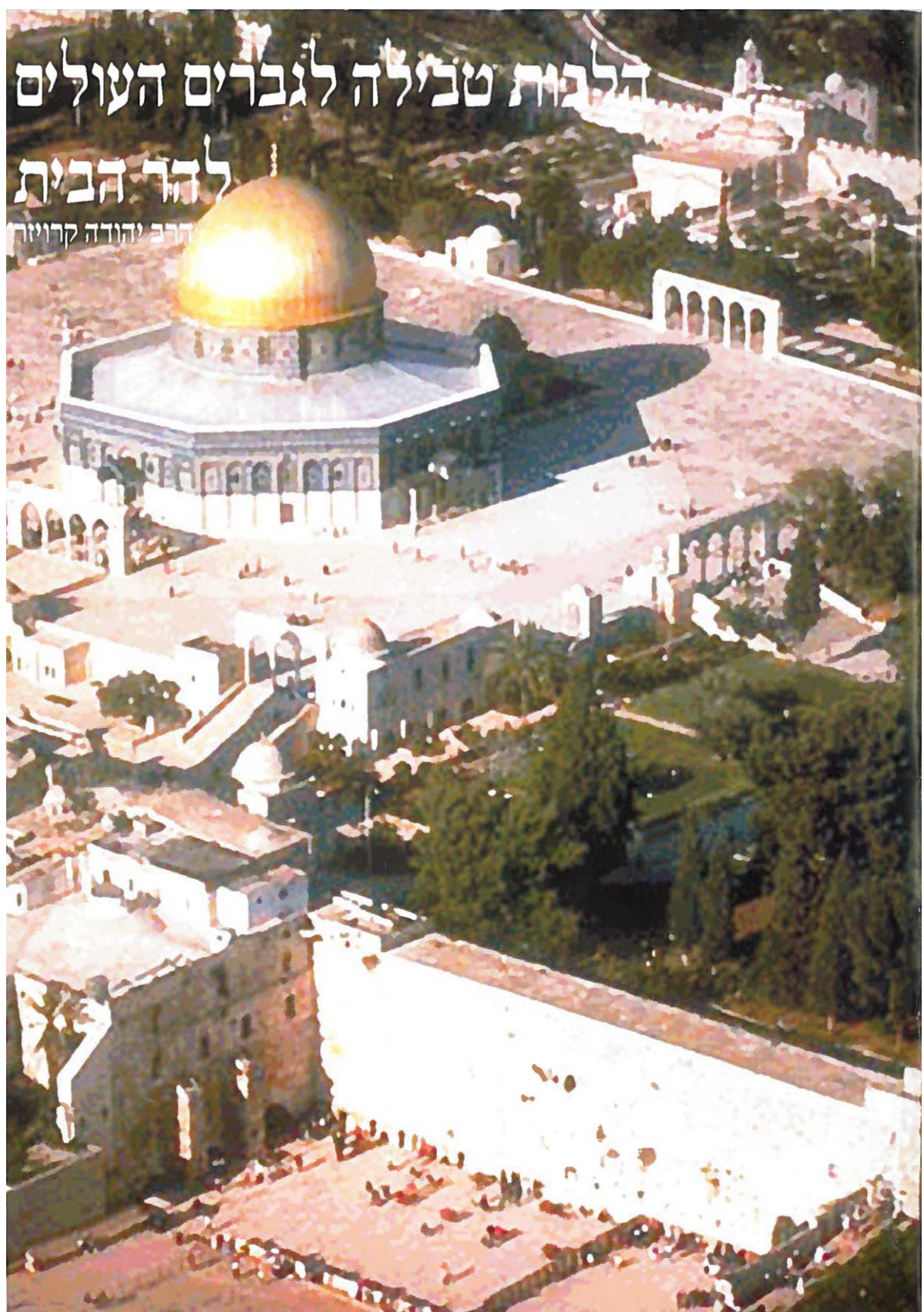

הלבבות טבילה לגברים העולים

להר הבית

הרב יהודה קרויזר

בהוצאת ישיבת "הרעיון היהודי"

ת.ד. 6918 ירושלים

טל' 02-5823540

תוכן העיניים

2	הקדמה
3	כללי דיני חציצה
5	דיני חציצה בשער
7	דיני חציצה בעיניים
8	דיני חציצה באזנים ובאף
9	דיני חציצה בפה ובשיניים
11	דיני חציצה בציפורניים
13	דיני חציצה בפצעים
16	זמן הטבילה
18	דיני המקווה
19	חפיפה
22	ברכת הטבילה
23	כיצד טובלים
25	טבילה בשבת ויו"ט
27	הלכות כניסה לאזורי הר הבית המותרים בכניסה לטמא מת

הקדמה

כתב הרמב"ם בהלכות בית הבחירה פ"ו הט"ז: ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדושה לעתיד לבא, ובקדושת ארץ ישראל לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדושה לעתיד לבא? לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר "והשמותי את מקדשיכם" (ויקרא כו, לא) ואמרו חכמים אף על פי ששמומין בקדושתן הם עומדים.

קדושת הר הבית ומקום המקדש מחייבת גם בזמן הזה, ולכן כתב הרמב"ם בהלכות בית הבחירה פ"ז ה"ז: אף על פי שהמקדש היום חרב בעוונותינו, חייב אדם במוראו כמו שהיה נוהג בו בבנינו, לא יכנס אלא למקום שמותר להיכנס לשם, ולא ישב בעזרה ולא יקל ראשו כנגד שער המזרח, שנאמר "את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו" (ויקרא יט, ל) מה שמירת שבת לעולם, אף מורא מקדש לעולם, שאף על פי שחרב בקדושתו עומד.

על קדושת הר הבית כתב הרמב"ם בהלכות בית הבחירה פ"ז הט"ו: הר הבית מקודש שאין זבין וזבות נדות ויולדות נכנסין לשם. ומותר להכניס המת עצמו להר הבית, ואין צריך לומר טמא מת שהוא נכנס לשם. החיל מקודש ממנו שאין גויים, וטמא מת ובוזעל נדה נכנסים לשם.

מכאן שלהר הבית עד מקום החיל מותר לטמא מת להיכנס, ואילו לזב, זבה, נדה ויולדת אסור להיכנס עד לטהרתם. למרות שהרמב"ם לא הזכיר את טומאת בעל קרי כבר כתב המשנה למלך בהלכות בית הבחירה פ"ג ה"ג ובפ"ז הט"ו שגם לדעת הרמב"ם אסור לבעל קרי להיכנס להר הבית.

העולה מכאן שלגברים יש שתי טומאות המעכבות את העלייה להר הבית עד מקום החיל והם טומאת זב וטומאת בעל קרי.

הלכות טומאת זב וטהרתו, בספירת שבעה נקיים וטבילה במי מעין, נתבארו ברמב"ם בהלכות מחוסרי כפרה פרק ב. סתם אדם לא צריך לחשוש לטומאת זב, כך מוכח מדברי הרמ"א באו"ח סימן תנו סעיף ב שהתיר לאפות חלה בחו"ל לכהן שטבל לקריו ולא חשש שמא הוא זב. וכן כתב הרב י.מ. טוקצנסקי זצ"ל בספרו עיר הקודש והמקדש חלק ד שלכל אדם יש חזקת טהרה מטומאת זב ואין לנו להחזיק טומאה זו מספק. החושש לטומאת זב יעשה שאלת חכם כיצד עליו להיטהר מטומאה זו.

בחוכרת זו דיני טהרת טומאת בעל קרי שטהרתו בטבילה במקווה. חשיבות מרובה יש לטבילה הנעשית כהלכתה, שהרי חציצה קטנה יכולה לעכב את הטבילה והטובל נשאר בטומאתו.

יהי רצון וירבו העולים בקדושה ובהרהר להר הבית, ושנזכה במהרה לראות כוהנים בעבודתם ולויים בשירתם.

הרב יהודה קרויזר

כללי דיני חציצה

- א. אסור שיהיה דבר על גופו של הטובל החוצץ בינו לבין המים, ואם היה עליו דבר חוצץ לא עלתה לו הטבילה.^א
- ב. מדין תורה חוצץ דבר הנמצא על רוב גופו של הטובל והוא מקפיד עליו ורוצה להסירו. וכן אם הדבר החוצץ נמצא על כל גופו של הטובל אפילו אם אינו מקפיד להסירו.^ב
- ג. חכמים גזרו על דבר החוצץ הנמצא על רוב גופו של הטובל למרות שאינו מקפיד על כך. וכן על דבר החוצץ הנמצא על מיעוט הגוף, אבל הטובל מקפיד עליו ורוצה להסירו.^ג
- ד. אם הדבר החוצץ היה על מיעוט הגוף והטובל אינו מקפיד, אינו חוצץ. ומכל מקום, לכתחילה יש להסיר גם חציצה הנמצאת על מיעוט הגוף, למרות שהטובל אינו מקפיד. אם אי אפשר להסיר חציצה זו, מותר לטבול.^ד

^א "ורחץ את בשרו במים" ויקרא יד, ט, דרשה הגמ' במסכת סוכה ו. שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין המים, וכן הוא בערובין ד: מהפסוק בויקרא טו, טז "ורחץ במים את כל בשרו" וכן בב"ק פב., מסכת מקואות פרק ט משנה א אלו חוצצין באדם, חולין י. טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ... לא עלתה לו טבילה, רמב"ם מקואות פ"א הי"ב, שו"ע קצח א.

לדעת התוס' במסכת יומא לא. ד"ה חוצץ, חציצה פוסלת את הטבילה גם בטומאה מדרבנן. במסכת יומא ל. מבואר שגם בטבילת טהור הנכנס לעזרה חציצה פוסלת, אף על פי שאין טבילתו באה לטהרו, אלא להזכירו שיעלה על ליבו שמא יש עליו טומאה ישנה ויפרוש מלבא לעזרה עד שיעריב שמשו.^ב ערובין ד: אמר רבי יצחק דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ, ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ. יבמות עח: והא אמר רב כהנא לא שנו אלא רובו, אבל כולו חוצץ. וכך פסק החכמת אדם כלל קיט סעיף ג ונשאר שם בצריך עיון מדוע השמיטו הפוסקים דין זה. השפת אמת לסוכה ו. והר"י הלוי הלכות מקואות פ"ב כתבו שהחציצה על כל גופו של הטובל אינה פוסלת את הטבילה בתורת חציצה, אלא שאין כאן כלל טבילה וביאת מים.

^ג ערובין ד: אמר רבי יצחק דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ, ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ. וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד, ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד, וליגזור נמי על מיעוטו שאינו מקפיד משום מיעוטו המקפיד, אי נמי משום רובו שאינו מקפיד, היא גופה גזירה ואין ניקום ונגזור גזירה לגזירה. וכן הוא בסוכה ו. יבמות עח., נדה סז: וכך פסק הרמב"ם בהלכות מקואות פ"א הי"ב. בטעם הדבר שדבר שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ מהתורה אפילו הוא על רובו כתב רש"י בשבת נז. ד"ה הא נמי: כיוון דלא קפיד עליה חשיב כגופיה. וכן בסוכה ו. ד"ה אין מקפיד עליו: הוה ליה כגופיה הואיל ואין סופו ליטלו ובטיל לגבייה ולא חייץ, וכן פרש רש"י בערובין ד: ד"ה ושאינו מקפיד עליו. ואם כן כשבאים המים על גבי הדבר החוצץ יש כאן ביאת מים על גופו. ובטעם הדין שמהתורה דבר החוצץ הנמצא על מיעוט הגוף אינו חוצץ אפילו אם הוא מקפיד על כך, משום שהגוף כולו נמצא בתוך המים ורובו של הגוף נוגע במים לכן הטבילה מועילה, חזו"א יו"ד סימן צה ס"ק ג.

^א הגמ' בערובין ד: ובסוכה ו: מסבירה שדיני חציצה הם הלכה למשה מסיני, ולמרות שדין חציצה נלמד מהפסוק "ורחץ במים את כל בשרו" ויקרא טו, טז, ודרשה הגמ' בערובין ד: שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים, נאמרה הלכה למשה מסיני לרובו ומיעוטו, למקפיד ושאינו מקפיד. וכן פירש רש"י שם ד"ה דבר תורה: הלכה למשה מסיני בתורה שבעל פה.

^ב סה"י סימן עט, סמ"ג עשין כז ולאווין קיא, סמ"ק סימן רצג, מרדכי שבועות סימן תשמח, מאירי ערובין ד: ונדה סו: , רמ"א קצח סעיף א, חכמת אדם כלל קיט סעיף ג: ומי"מ לכתחילה לא טבול אפילו במיעוט שאינו מקפיד שלא יבא הדבר לכלל טעות.

כתבו הלבוש בסימן קצח א והט"ז ס"ק ד שאין בכך משום גזרה לגזרה מכיוון שדין זה הוא רק לכתחילה. המאירי בערובין ד: כתב משום שסתם בני אדם מקפידים בכל דבר חוצץ, ומיעוט המקפיד חוצץ. כתב החכמת אדם כלל קיט סעיף ג שאם אי אפשר להסיר את החציצה הנמצאת על מיעוט הגוף, והטובל אינו מקפיד להסירה, מותר לטבול כשחציצה זו נמצאת עליו.

- ה. כל מקום שיער נידון כגוף בפני עצמו, ולכן אם ברוב השיער יש דבר החוצץ, הרי זה חוצץ מהתורה אם מקפיד, ומדרבנן גם אם אינו מקפיד.^ה
- ו. חציצה שמקפידים עליה פירושה: שבני אדם מקפידים עליה לפעמים אף על פי שהטובל אינו מקפיד עליה עכשיו,^ו או שרוב בני אדם מקפידים למרות שהטובל לא מקפיד,^ז או שבני אדם לא מקפידים והטובל מקפיד.^ח
- ז. גם בבית הסתרים, כגון בתוך האוון או בפה אסור שיהיה דבר החוצץ, ולמרות שאין צריך שיכנסו בהם המים בזמן הטבילה, מכל מקום צריך שיהיו ראויים לביאת מים.^ט
- ח. לכתחילה יש לטבול בלי שום דבר הנמצא על גופו של הטובל אפילו אם הוא רפוי ואינו חוצץ.^י

^ה לדעת הרמב"ם בהלכות מקואות פ"ב הט"ו השיער נחשב כחלק מהגוף, ולכן אם היתה חציצה רק ברוב שיער ראשו ואינו מקפיד על כך עלתה לו הטבילה מכיוון שאין חציצה על רוב הגוף. לדעת הגאונים, הובא שם ברמב"ם, שיער הראש נידון בפני עצמו, ולכן אם היתה חציצה ברוב השיער לא עלתה לו טבילה, אע"פ שחציצה זו היא מיעוט כלפי כל הגוף. כדעת הגאונים סברו רבים מהראשונים והם: הראב"ד בהשגות שם, מחזור וטרי עמוד 611, ראב"ה סימן קפו, ריטב"א לסוכה ו, טושי"ע קצח ה. לענין דינם של שאר מקומות שיער שבגוף, בסדרי טהרה סק"ז מובא שהפרישה אות כג הסתפק אם חציצה ברוב השיער הינו רוב השיער שבכל הגוף יחד, או רוב שיער שבאותו מקום, כגון בראש לחוד ובבית השחי לחוד וכו'. התפארת למשה הכריע שכל מקום שיער שבגוף נידון בפני עצמו ורוב שיער שבו חוצץ, וכן כתב בחכמת אדם כלל קיט סעיף ג.

^ו בשו"ת אבני נזר יו"ד סימן רסג כתב שגם השיניים נידונות כגוף נפרד.

^ז בעלי נפש שער טבילה דיני חציצה הובא בתורת הבית הארוך בית ל שער ל, רא"ש הלכות מקואות סימן כו, רמ"א או"ח קסא ג, שו"ע קצח א.

^ח יראים השלם סו"ס כו, רבנו ירוחם נכ"ו ח"ה, מאירי מקואות פרק ט, טושי"ע קצח א. כתב הבי"י שם בטעם הדבר שאם לא כן נתתה דברך לשעורים.

^ט יראים סו"ס כו, רוקח סימן שעה וכ"כ בסימן שעז בשם רבי אליעזר מוורנא, והובא במרדכי שבועות סימן תשמח, וכן כתב בדרכי משה קצח אות א בדעתם, רמ"א לשו"ע סעיף יד, ש"ך ס"ק ב, ט"ז ס"ק ג, כתב הישי"ש חולין פ"ח סוף סימן כא שאף על פי שבטלה דעתו אצל כל אדם לגבי עצמו לא בטלה.

^י מסכת נדה סו: אמר רבא לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה בית קמטיה במים, מיתבי בית הקמטים ובית הסתרים אינן צריכין לביאת מים, נהי דביאת מים לא בעינן, מקום הראוי לביאת מים בעינן. וכן פסק השו"ע בסימן קצח סעיפים כד-כה.

^י רמ"א קצח א ע"פ הגהת שערי דורא. וכתב הישי"ש חולין פ"ח סימן כא מכיוון שאין יודעים מהו רפוי, וכן כתב החכ"א כלל קיט סעיף ד, ובסדרי טהרה סימן קצח ס"ק ו כתב שמא יבואו לידי טעות להכשיר גם במהודק.

דיני חציצה בשיער

- א. לפני הטבילה צריך לחפוף את שיער הראש והזקן במים חמים ולסרק את השערות במסרק, וכן לחפוף במים חמים את כל המקומות השעירים שבגוף ולהפריד את השערות זו מזו, את הפרדת השערות אפשר לעשות גם ביד. בפרטי הדינים עיין בהמשך בפרק העוסק בדיני חפיפה.^א
- ב. אם נמצא שלמרות הסירוק נשארה שיערה אחת קשורה בפני עצמה, או עם שיערה אחרת, והטובל מקפיד על כך הרי זו חציצה. אם נמצאו שתי שערות הקשורות סביב עצמן או שנקשרו לשתי שערות אחרות אין זו חציצה.^ב
- ג. שיער הזקן ובית החזה הנדבק מזיעה חוצץ, וכן חוצץ אם נדבק מזיעה רוב שיער הראש או בית השחי.^ג
- ד. כאשר יש כינים או ביצי כינים בשיער, יש לנקות היטב את השיער בחומרים מיוחדים ולהסתרק היטב מספר פעמים. ואם למרות זאת אי אפשר לנקות את השיער לחלוטין אפשר לטבול כך.^ד

^א שו"ע סימן קצט סעיפים א-ב, ש"ך ס"ק א, ועיין בהמשך בפרק העוסק בדיני חפיפה, ובמקורות שם.
^ב מסכת נדה סז. אמר רבה בר רב הונא נימא אחת קשורה חוצצת, שלש אינן חוצצות, שתיים אינן יודע. ורבי יוחנן אמר אנו אין לנו אלא אחת. וכן הוא במסכת סוכה ו. ובערובין ד: ופירש רש"י: נימא אחת מיהדקא שפיר וחוצצת שלש לא מיהדקי.

להלכה פסק הרמב"ם בהלכות מקואות פרק ב הלכה טו כרבי יוחנן: שתי שערות או יתר שהיו קשורין כאחת קשר אחד אינן חוצצין מפני שהמים באים בהן, ושערה אחת שנקשרה חוצצת והוא שיהיה מקפיד עליה. וכן פסק השו"ע קצח ה. גם אם היתה קשורה שיערה בשערה לא עלתה הטבילה כדין שערה אחת הקשורה שחוצצת, ר"ן שבת נו., תוה"ק סוף בית ז, בית יוסף בסימן קצח בדעתו, ש"ך ס"ק ז.

כתב הרמב"ם במקואות פ"ב ה"טו שערה אחת קשורה חוצצת דוקא כשמקפיד על כך, וכן בשו"ע קצח ה. ואם היו רוב השערות קשורות אחת אחת חוצצות אפילו אם אינו מקפיד עליהם, לדעת הגאונים ברמב"ם שם, הסוברים ששיער הראש נדון כגוף בפני עצמו, וכן פסק השו"ע קצח ה או שנצטרפה החציצה שבשער לדברים אחרים החוצצים על הגוף, כך שעל רוב גופו של הטובל ישנה חציצה, לדעת הרמב"ם שם הסובר שהשיער אינו נדון בפני עצמו.

כאשר רוב השערות קשורות שלא עלתה הטבילה נחלקו הפוסקים, לדעת האבני נזר יו"ד סימן רסג אות ד הכונה שכל אחת מהשערות יש הרבה קשרים, ויש שכתבו שאם היתה כל שערה מרוב השערות קשורה קשר אחד הרי זו חציצה, כך כתבו השפת אמת סוכה ו: , שו"ת עמודי אש סימן א ס"ק קפא.

^ג מסכת מקואות פרק ט משנה ב אלו חוצצין באדם קילקי הלב והזקן. וכתב הטור בסימן קצח: שיער שכנגד הלב ובזקן הנדבק זה בזה מחמת זיעה חוצץ. וכן פסק שם בשו"ע בסעיף ו. והקשה שם הב"י על הטור שלא היה צריך לכתוב דין האיש, שהרי אין נ"מ בטבילת גברים בזמן הזה. אבל אחרי שזכינו לדון בדיני טבילת גברים לעליה להר הבית בזמן הזה שוב יש נ"מ לדיני חציצה בגברים. ולענין שיער הראש הנדבק מחמת זיעה, למרות שבמשנה כתוב ששיער הראש שנדבק על ידי זיעה אינו חוצץ, כתב החכמת אדם כלל קיט סעיף ה ששערות הראש ושבת השחי שנדבקו יחד על ידי זיעה ואינן קשורות, אם הם מיעוט שערות אינן חוצצין דהוי כמיעוט ואינו מקפיד, אבל ברוב אע"ג שאינו מקפיד חוצץ, סדרי טהרה ס"ק יז.

בשעורי שבת הלוי בסימן קצח סעיף ו כתב שתלוי במציאות, שאפשר שאע"פ שבזמנם לא הקפידו, בזמן אחר יקפידו וישתנה הדין. וכן כתב בדרכי טהרה ששיער הראש הנדבק מחמת זיעה חוצץ כי מקפידות הנשים ששערן יהיה נקי ולא דביק.

^ד פסק השו"ע בסימן קצח סעיף מז בשם הרוקח סוף סימן שעו, כינים שדבוקים בבשר, ונושכים בעור במקום שיער, ונדבקים בחוזק בבשר, צריך להסירן על ידי חמין ולגורדן בציפורן, ואם אינו יכול להסירן אינו חוצץ. וכתב שם הש"ך בס"ק נח שאם אפשר להסיר את הכינים ולא הסירו אותם הרי הם חוצצים אפילו בדיעבד. וכתב הרוקח שם שאם אי אפשר להסירן אינם חוצצים מכיוון שאין מקפידים על כך.

- ה. קשקשים הנמצאים בשיער אחרי חפיפה וסרוק לא חוצצים.^ה
- ו. מותר להשתמש בחומר המרכז את השיער כדי להקל על הסירוק.^ו

בבאור הגר"א שם ס"ק נג כתב כיוון דרביתיה הוא ואינה מקפדת. ובפתחי תשובה שם ס"ק כה הביא בשם חמודי דניאל שאותן כינים קטנים מתים הדבוקים בשיער צריך להסירן דהוי חציצה. כתב החכמת אדם כלל קיט סעיף ד: הכינים שדבוקים מאד בבשר צריך להסירן על ידי חמין ולגוררן, ואם לא הסירן אפילו בדיעבד חוצץ, ומיהו אם אי אפשר להסירן אינו חוצץ דהוי ליה מיעוט ואינו מקפיד.

^ה בשעורי שבט הלוי קצח סעיף כב: קשקשים אין כדאי להוריד הרבה דמתרבה יותר, רק להוריד מה שאפשר ולשטוף הראש היטב, והשאר אינו חוצץ, ובשבת אפשר להסירם באופן קל. בבדי השולחן סימן קצח ס"ק שנו כתב שקשקשים גדולים שדרך להקפיד עליהם והם תלושים ודבוקים לשערות חוצצים.

^ו אהל שרה פרק ב בשם רש"י אויערבך זצ"ל, ואין הברק מהוה חציצה כי אין בו ממשות.

דיני חציצה בעיניים

- א. ליחה שבתוך העין, אם היא לחה אינה חוצצת, ואם נתייבשה והתחילה להצהיב חוצצת. ליחה שמחוץ לעין, הנמצאת בזוויות העין או על הריסים, חוצצת גם כשהיא לחה.^א
- ב. משחה שנמשחה על העין עצמה אינה חוצצת, ואם המשחה מחוץ לעין חוצצת.^ב
- ג. עין תותבת יש להוציאה לפני הטבילה, ואם הטובל מתבייש להוציאה יכול לטבול עם העין התותבת.^ג
- ד. עדשות מגע שרגילים להוציאן כל ערב מהוות חציצה ויש להסירן לפני הטבילה. עדשות מגע קבועות שאין מסירים אותן אף בשעת רחיצה, לכתחילה יש להסירן לפני הטבילה, ובדיעבד אם טבל כשהעדשות על עינו עלתה לו טבילתו.^ד
- ה. צריך להקפיד שלא לפתוח את העיניים יותר מדי, וכן שלא לעצום את העיניים בחוזקה בשעת הטבילה.^ה

---

^א מסכת מקואות פרק ט משנה ד אלו שאין חוצצין... לפלוף שבעין. וכתב הרמב"ם בפרוש המשניות שם: לפלוף שבעין, הזיהום המתהווה בתוך העין אם חלתה. וכך פסקו הרמב"ם בהלכות מקואות פ"ב הי"ד, והשו"ע קצח סעיף ז. במסכת מקואות שם משנה ב אלו חוצצין באדם... לפלוף שחוץ לעין. וכתב שם הרמב"ם בפירוש המשניות: הליחה המצטברת בריסים ובצידי העיניים. כך פסקו הרמב"ם מקואות פ"ב הלכה א והשו"ע קצח ז. במסכת נידה סז. אמר מר עוקבא לפלוף שבעין, לח אינו חוצץ, יבש חוצץ, אימתי נקרא יבש משעה שמתחיל לירק. יש מפרשים שדברי מר עוקבא נאמרו על לפלוף שבתוך העין שאם היה יבש חוצץ, אבל לפלוף שמחוץ לעין חוצץ גם לח. המפרשים כך הם תוסי' שם ד"ה לפלוף, רמב"ן ורשב"א לנדה שם, שו"ע קצח סעיף ז. בטעם הדבר כתבו שם התוס' לפי שבתוך העין הדמעות מלחחות אותו ואינן מניחות אותו להתיבש. הרמב"ן, הרשב"א והמאירי לנדה שם פירשו שאין אדם מקפיד על לפלוף לח שבתוך העין, אבל כשהוא יבש או שהוא מחוץ לעין אפילו הוא לח מקפידים עליו ולכן חוצץ.

^ב נדה סז. אמר שמואל כחול שבתוך העין אינו חוצץ ושעל גבי העין חוצץ. וכן פסק השו"ע קצח סעיף ח.

^ג שו"ת הר צבי יו"ד קסא, שו"ת אגרות משה יו"ד סימן קד.

^ד בדי השולחן סימן קצח ס"ק רצו, מכיוון שמקפידים להוציאן כל לילה וכן כשמתרחצים כדי שלא ילכו לאבוד, הוה כמיעוט המקפיד. ועוד טעם כיון שהעדשות עלולות ליפול בתוך המים הרי הטובל יעצום עיניו בחוזקה בזמן הטבילה, ואז אין הטבילה עולה לו כמבואר בשו"ע קצח סעיף לט. עדשות קבועות דינם כמיעוט שאינו מקפיד שרק לכתחילה מחמירים כדעת הרמ"א בסימן קצח סעיף א.

^ה במסכת נדה סז. אמר רבי יוחנן פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה. פירש רש"י שם: פתחה עיניה ביותר היא חציצה למעלה, ועצמה עיניה ביותר היא חציצה למטה. נחלקו הראשונים בפסק ההלכה, יש הגורסים בגמרא שאין הלכה כרבי יוחנן ועלתה לה הטבילה, והם הרמב"ן בנדה שם, ר"ן שבועות סוף פרק ב, ויש הסוברים שהלכה כרבי יוחנן בטבילה לענין מגע טהרות אבל לא בטובלת לבעלה, ואם פתחה עיניה ביותר או עצמתה עלתה לה טבילה בדיעבד. כך פסקו התוס' בנדה שם בשם ר"ת, וכן פסק הרמב"ם בהלכות מקואות פרק ב הלכה כב פתחה עיניה ביותר או עצמתה ביותר לא עלתה לה טבילה, במה דברים אמורים לענין טהרות, אבל להתירה לבעלה הרי זו מותרת. לדעת רש"י בתשובה הובאה בתוס' שם בנדה הלכה כרבי יוחנן אף בטובלת לבעלה. וכן פסק השו"ע סימן קצח סעיף לט: לא תעצום עיניה ביותר ואל תפתחם ביותר, ואם עשתה כן יש אומרים שלא עלתה לה טבילה.

דיני חציצה באזוניים ובאף

- א. לפני הטבילה צריך לנקות את האזוניים ולהסיר את הליחה שבהן, אבל אין צורך לנקות את מה שנמצא בעומק האוזן.^א
- ב. מי שיש לו נקב בתוף האוזן ויש סכנה שיכנסו מים לאוזן יכול לטבול באחד מהאופנים הבאים:
א. יבקש מחברו שירטיב את אצבעו במי המקוה, ויכניס אותה לאוזנו הנגועה בזמן הטבילה.^ב
ב. יטבול צמר גפן בשמן ויכניסו לעומק האוזן.^ג
ג. ישים צמר גפן יבש בעומק האוזן, וישאיר אותו בתוך האוזן לפחות שבעה ימים לפני הטבילה (גם הימים שלאחר הטבילה מצטרפים לשבעת ימים אלה), בתוך הימים האלה אפשר להחליף את צמר הגפן המלוכלך בנקי.^ד
מכל מקום יש להתיעץ לפני הטבילה עם רופא מומחה ועם מורה הוראה.
- ג. לפני הטבילה צריך לנקות את הליחה היבשה שעל שפתי האף מבפנים, אבל מה שנמצא בגובה האף אין צריך להוציא.^ה

^א מסכת נדה סו: אמר רבא לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה בית קמטיה במים, פרשיי: קמטיה, בית השחי ובית הסתרים שלה. מיתבי בית הקמטים ובית הסתרים אין צריכים לביאת מים, נהי דביאת מים לא בעינן, מקום הראוי לביאת מים בעינן. כתב הרמב"ם בפירוש המשניות למסכת מקואות פ"ח משנה ה: בית הסתרים, פנימיות הגוף כגון תוך האף והאוזן ותוך הפה.
בדרכי משה לסימן קצט אות ב הביא בשם שערי דורא שיש לבדוק ולנקות עצמה במקום גדולים וקטנים ולהסיר הצואה שבחוטם ובאזניה.
ברמ"א בסימן קצח סעיף מג כתב שצריכה להסיר צואת החוטם והשמיט את צואת האוזן, בחכמת אדם כלל קפא סעיף א כתב: ותנקה צואת החוטם וצואת האזוניים כך צריך להיות בסעיף מג, וכך כתב בדרכי משה. כלומר שבטעות סופר נשמט מהרמ"א בשו"ע דין צואת האוזן.
כתב בחכמת אדם כלל קיט סעיף יז מה שבתוך האוזן בגבהה, אף על פי שאינה יכולה להוציא הצואה מבפנים אינו חוצץ כלל. וכן הוא בבית אדם שם אות יא ולמד זאת מתשובת רמ"ע מפאנו סימן קי.
^ב עיין בפתחי תשובה סימן קצח ס"ק טו לענין אשה שאסור שיכנסו מים לעיניה, וכתב שם שיש תקנה שתתן ידיה על עיניה, ותדיח הידים תחילה שתהיינה טופח על מנת להטפח. אך הנחת הידים לא תהיה מהאשה עצמה, דאם תכוף את הידים למעלה נעשו קמטים ונתכסה הבשר שבתוך הפרק במקום חיבור היד והזרוע, רק אשה אחרת תרד עם האשה לתוך המקוה ותעמוד לאחוריה בריחוק קצת שלא תגע גופה בגוף האשה הטובלת, ותדיח ידיה במים ותכסה עיני האשה הזאת ברפיון קצת ותטבול.
^ג ועדיף להשתמש בשמן דגים שתחילת בריתו מהמים ויש סברא לומר שהשמן נחשב למי מקוה, עין שערי טבילה סימן ג, וכן עיין בחזו"א יו"ד סימן צד ס"ק ח, וע"ש שצירף גם את הסברא שתוך האוזן מקרי בלוע ולא בית הסתרים, ואין חציצה פוסלת בבלוע.
^ד אהל שרה בשם רש"י אויערבך זצ"ל, ועין בשו"ת אגרות משה יו"ד סימן צח, שו"ת הר צבי יו"ד סימן קע, טהרת ישראל סימן קצח ס"ק יד, שו"ת חלקת יעקב ח"א סימן קלז.
^ה כתב בשו"ת רמ"ע מפאנו סימן קי, הובא בבית אדם אות יא וזה לשונו: שאלתה לפלוף יבש שבתוך החוטם מהו שיחוך, הכלל בחציצה שלא נתנה תורה למלאכי השרת, ומה שהוא חלל הגוף אפילו ראוי לביאת מים אינו צריך, אלא במקום שדרכו להיות מתגלה לפעמים כגון תוך העין ובית הסתרים וקמטים. ונכון להזהר על שפתי החוטם בפנים שלא יהיה בו לפלוף יבש, אבל בחלל הפנימי פשיטא שאינו מעכב. והמחמיר לא הקפיד אלא בצואת החוטם, ואין צואה אלא יוצאה קצת, לאפוקי הדבוקה בגובה החוטם או בחללו בפנים שאינה יוצאה עדין, ובכל מקום שאין דרכו להתגלות לעולם אפילו ראוי לא בעינין שאין שום אדם מקפיד עליו, ועוד מה שהוא לגמרי מן החלל לאו בקפידה תליא מילתא אלא כל עיקר אינו טעון ביאת מים. וכך פסק בחכמת אדם כלל קיט אות יז: כל דבר שהוא בחלל הגוף ואין דרכו להתגלות כגון צואת החוטם אפילו יבש אינו חוצץ, ואינו טעון ביאת מים כלל, אלא דוקא בשפת החוטם בפנים, אבל בגובה החוטם מבפנים אינו חוצץ כלל.

דיני חציצה בפה ובשיניים

- א. הפה והשיניים צריכים להיות נקיים לגמרי לפני הטבילה, למרות שאין צריך שיכנסו מים לפה בזמן הטבילה.^א
- ב. אוכל הנמצא בין השיניים חוצץ.^ב
- ג. שן המתנדנדת ועומדת ליפול, או שרופא אומר שצריך לעוקרה, אינה מהווה חציצה בשעת הטבילה. יש מחמירים כיון שהשן עומדת להיעקר.^ג
- ד. שיניים תותבות חוצצות, ולכן יש להוציאן מהפה לפני הטבילה.^ד
- ה. שן תותבת קבועה, גשר קבוע על השיניים, סתימה קבועה, כתר קבוע, אינם חוצצים. יש להקפיד לנקות ולחצוץ היטב את כל המקומות שעלולים להצטבר שם שאריות אוכל או כל דבר אחר.^ה
- ו. סתימה זמנית וכתר זמני, אם הסתימה עומדת להישאר במקומה שלושים יום מזמן הטבילה או מזמן עשית הסתימה אין הסתימה מהווה חציצה. בשעת הדחק יש להקל גם בסתימה זמנית העשויה להישאר במקומה לפחות שבעה ימים. יש המתירים לטבול בסתימה זמנית בכל אופן.^ו

^א מסכת נדה סו: אמר רבא לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה בית קמטיה במים, מיתבי בית הקמטים ובית הסתרים אינן צריכין לביאת מים, נהי דביאת מים לא בעינן מקום הראוי לביאת מים בעינן, כדרכי זירא דאמר רבי זירא כל הראוי לביילה אין בילה מעכבת בו ושאיין ראוי לביילה בילה מעכבת בו. אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק מעשה בשפחתו של רבי שטבלה ועלתה ונמצא לה עצם חוצץ בין שיניה והצריכה רבי טבילה אחרת. נפסק בשו"ע קצח סעיף כה: אם לא הדיחה בית הסתרים ובית הקמטים שלה ונמצא בהם דבר חוצץ לא עלתה לה טבילה, ובסעיף לח: אינה צריכה לפתוח פיה כדי שיכנסו בה המים.

^ב מסכת נדה סו: מעשה בשפחתו של רבי שטבלה ועלתה ונמצא לה עצם חוצץ בין שיניה, והצריכה רבי טבילה אחרת. כתב האור זרוע סימן שסב בשם ראב"ה שהעצם חוצצת כשנראית מבחוץ, ובאמרי ברוך ליו"ד קצח כתב שאע"פ שאינה נראית מבחוץ חוצצת כיון שאין מקום זה חשוב בלוע. בשר שבין השיניים חוצץ כך כתבו בעלי הנפש בתחילת הלכות חציצה, והובא ב"י סימן קצח, ראב"ן סימן שכו, רוקח סימן שיט, הובא בשו"ע ס"ק לג, סה"ת סימן ק, ראב"ה סימן קפה, סמ"ג לאוין קיא. בספר התרומה שם ובסמ"ג שם הוסיפו גם פרושים הנמצאים בין השיניים, ובבעה"נ שם ובסה"ת שם כתבו דבר מאכל, הסמ"ג שם והטוש"ע קצח כד כתבו באופן כללי צריכה לחצוץ שיניה שלא יהא בהם דבר חוצץ.

רבנו ירוחם נתיב כו ה"ה, והשו"ע קצח כד כתבו: ויש נוהגות שלא לאכול בשר ביום לכתן לבית הטבילה מפני שהוא נכנס בין השיניים יותר ממאכל אחר, ואף על פי שבדקות וחוצצות השיניים חוששות דלמא תשתיר מיניה ולא אדעתה ומנהג יפה הוא. והוסיף הרמ"א שם בשם הרא"ש בקצור הלכות נדה שאין לה לאכול בין הרחיצה לטבילה.

^ג שו"ת אבני נזר יו"ד סימן רס, דבר שבטבע גוף האדם אינו חוצץ. יש מחמירים: בדי השולחן סימן קצח ס"ק קסב.

^ד מהרש"ם ח"א סעיף עח, חשב האפוד ח"א סימן עה, שו"ת מנחת יצחק ח"ה סימן כא.

^ה כתב החכמת אדם, בבינת אדם בית הנשים אות יב, שדבר החוצץ המשמש לרפואה כיוון שרצונו להסירו אלא שאינו יכול הרי זה חשוב מקפיד עליו וחוצץ, אף על פי שאין דעתו להסירו לעולם. ולכן אשה שיש לה נקב בשיניה וסתמו אותו בשעוה או עופרת כדי שלא יכנס אויר בשן, ואין הסתימה משמשת לנוי, חוצצת. והסכים עמו בלחם ושמלה ס"ק ס, ועיי"ש שאם אין הסתימה נראית בשוה עם השן יש להקל כדיון חף. ורבים מהאחרונים חולקים וסוברים שאינו קרוי מקפיד עליה ואינה חוצצת והם שו"ת צמח צדק יו"ד סימן קס, שו"מ מהדו"ק ח"ג סימן כז, אבני נזר יו"ד סימן רנט, שו"ת מהרש"ם ח"א סימן עט. עיין בשו"ת אגרות משה יו"ד סימן צז ענף ו דאף החכ"א מודה בסתימה הנהוגה בזמננו שאינה חוצצת.

- ז. פלטה ליישור שיניים אשר ניתן להוציאה מהפה חוצצת. חוטי מתכת שעל השיניים שלא ניתן להוציאם מן הפה למשך זמן מרובה אינם חוצצים. יש להקפיד לנקות ולצחצח היטב את כל המקומות שעלולים להצטבר שם שאריות אוכל.¹
- ח. אבן שיניים אינה חוצצת.²
- ט. בזמן הטבילה אין להדק את השפתיים בחוזקה, ואם הדקם לא עלתה לו הטבילה.³
- י. נהגו שביום הטבילה אין אוכלים בשר בהמה, בשר עוף וקציצות בשר, מפני שהבשר נכנס בין השיניים. אם עבר ואכל אין זה מעכב את הטבילה. בשבת, יום טוב, ימי חול המועד וסעודת מצוה מותר לאכול בשר, ויש לנקות היטב את השיניים אחרי האכילה.⁴

¹ הסוברים שצריך שלשים יום הם רש"י אויערבך זצ"ל הובא באהל שרה הלכות חציצה, בדי השולחן קצח ס"ק קעט, שערי טבילה סימן לד ס"ק ד, שעורי שבט הלוי קצח סעיף כד ס"ק ב. ועיי' בספר שערי טבילה בשם הגרש"י אויערבך זצ"ל שאם קרה ובתוך הזמן הזה יש כאבים בשן, אפשר ללכת לרופא כדי לטפל בשן. בשעת הדחק שבעה ימים, שם בספר שערי טבילה ס"ק ב בשם רש"י אויערבך זצ"ל, שם ס"ק ה, שו"ת חלקת יעקב ח"א סימן קלז, שעורי שבט הלוי שם.

המתירים לטבול מיד הם שו"ת הר צבי יו"ד סוס"י קסט, שו"ת אגרות משה יו"ד סימן צו, דרכי טהרה פרק טז. ² שערי טבילה סימן לב, בדי השולחן קצח סוס"ק קעט, שעורי שבט הלוי קצח סעיף כד ס"ק ב.

³ שעורי שבט הלוי קצח סעיף כד, וטעמו דהוי כיבלת וכיוצא בזה שאף שעומד לקצוץ אינו חוצץ, סימן קצח סעיף כב ברמ"א.

⁴ מסכת מקואות פרק ח משנה ה: נתנה שערה בפיה, קפצה ידה, קרצה שפתותיה כאילו לא טבלה, וכן פסק הרמב"ם בהלכות מקואות פ"ב הי"ג והשו"ע בסימן קצח סעיף כז. רבנו ירוחם נתיב כו ה"ה, שו"ע קצח סעיף כד, בבדי השולחן ס"ק קפג כתב שהוא הדין לבשר עוף, בשערי טבילה סימן לא ס"ק ה בשם הגרש"י אויערבך זצ"ל כתב שהוא הדין בקציצת בשר, ה"ט"ז שם ס"ק כה כתב להתיר לאכול בסעודת שבת ויו"ט, בבדי השולחן סימן קצח ס"ק קפב כתב להתיר בכל סעודת מצוה.

דיני חציצה בצפורניים

- א. המנהג לגזוז את ציפורני הידיים והרגליים לפני הטבילה עד מקום הבשר ולנקותם היטב.^א
- ב. מי ששכח לגזוז ציפורן אחת או יותר מציפורני ידיו יחזור ויטבול טבילה שניה בלי ברכה. אם הציפורן היתה נקיה ואין לו אפשרות לחזור ולטבול, עלתה לו טבילתו הראשונה. אם שכח לגזוז ציפורן אחת או יותר מציפורני רגליו, אינו צריך טבילה אחרת.^ב
- ג. אם קצה האצבע נפוח ואין אפשרות לגזוז את הציפורן, הרי אם הציפורן נקיה לגמרי יטבול כמו שהוא. ואם נמצא לכלוך תחת הציפורן ינקה עד כמה שידו מגעת.^ג
- ד. ציפורן הפורשת מהגוף בגלל מכה ומתחילה לגדול תחתיה ציפורן חדשה, אם אי אפשר לחתוך את הציפורן הישנה מחמת כאב אינה חוצצת, ובלבד שלא יגביה את הציפורן על ידי גוף זר שמניח בין שני חלקי הציפורן, כמו גזה.^ד

^א כתבו השו"ע סימן קצח סעיף יח והרמ"א בסימן קצח סעיף כ שנהגו הנשים ליטול ציפורניהן לפני הטבילה. יש שכתבו שהוא משום דעת הסוברים שציפורן חוצצת כיוון שעומדת להינטל והם הבי"ח בסימן קצח והסכים עמו הש"ך בס"ק כה. ויש שהסבירו את מנהג הנשים כיוון שמצוי שיש תחתיהן טיט ובצק, כך כתבו סה"ת סימן קד, סמ"ג לאוין קיא, רוקח סימן שעו, מרדכי שבועות פ"ב סימן תשמז, רא"ש הלכות מקואות סימן לה. ויש שכתבו טעם אחר לפי שאינן יודעות להבחין מה נקרא כנגד הבשר ומה אינו כנגד הבשר, כך כתבו הרמב"ן הלכות נדה פ"ט דין יב, תוה"ק בית ז ש"ז, ר"ן שבועות סופ"ב, רי"ו נכ"ו ח"ה, טושי"ע קצח יח, חכמת אדם כלל קיט סייב וכלל קכא סעיף א.

^ב כתב הרמ"א בסימן קצח סעיף כ בשם הגהות שערי דורא ומאחר דכבר נהגו ליטול הציפורניים, אפילו אם ציפורן אחת נשארה בידה וטבלה צריכה טבילה אחרת וכן נוהגין. נחלקו הט"ז והש"ך בבאור דין זה, לדעת הט"ז בס"ק כא חומרת הרמ"א הוא מפני חשש של לכלוך שדרכו להמצא שם, ומכיוון שחומרא זו אינה מעיקר הדין אלא חומרא בעלמא לכן אם כבר לנה אצל בעלה אין מחייבים אותה לטבול פעם שניה כדי שלא להוציא לעז על בעלתה. ובמהר"ם לובלין משמע שאפילו אם לא נזקקה לבעלה באותו לילה הדבר מכוון להצריכה טבילה שנית. ודעת הש"ך בס"ק כה וכן דעת הבי"ח שהחומרא לטבול פעם שניה כשלא נטלה ציפורניה הוא מפני חשש חציצה בציפורניים עצמם, מכיוון שהם עומדים להקצץ חשובים כבר כקצוצים וחוצצים בין המים לגופה במקום שהם מחוברים לציפורן בחלק שאינו עתיד להקצץ. לכן כתב הש"ך שאפילו אם לנה אצל בעלה צריכה לטבול שנית אם אפשר לה בקל.

כדעת הט"ז פסקו תה"ש קצ"ז או"ב, סדי"ט ס"ק לט, שו"ת הרי בשמים מהדו"ת סימן קל, לחו"ש, ובדי השולחן קצח ס"ק קמו. ומכאן שלטבילת גברים שאין את הטעם של הוצאת לעז בטבילה שניה, צריך לחזור ולטבול, אלא אם כן אי אפשר לחזור ולטבול פעם שניה. עיין שם בבדי השולחן בציונים ס"ק רפ שאם נחשב הלינה אצל בעלה כשעת הדחק להכשיר טבילתה הראשונה, נראה דה"ה דנחשב כשעת הדחק כשא"א לה לטבול שנית. כתב ערוך השולחן בסימן קצח סעיף מח שעל טבילה שניה לא מברכים. בדין ציפורני הרגליים עיין בשו"ע סימן קצח פ"ת ס"ק י.

^ג כתב המרדכי שבועות פ"ב סימן תשמז, והשו"ע יו"ד קצח יט, אשה שיש לה נפחות במקום הציפורן ואינה יכולה לא לחתוך ולא חטט אחר הטיט שתחת הציפורן, אם נפוח כל כך עד שאין הטיט שתחת הציפורן נראה אין חוצץ. וכתב הבי"י שם שדין זה נלמד מדין חץ התחוב באדם שאינו חוצץ בזמן שאינו נראה. וכתב הש"ך ס"ק כד שאף כשלא נקדם עור ובשר על הטיט אלא שהוא בעומק שאינו נראה בשוה לבשר, אינו חוצץ. כתב הסד"ט ס"ק לח שהש"ך לשיטתו בחץ, שהחץ חוצץ רק אם הוא בולט מעל הבשר או שווה לו. ושיטת הבי"ח שמשפך יש להחמיר בחץ שאינו חוצץ אלא אם שקוע בעומק ואינו נראה כלל.

להלכה הכריעו לקולא בחץ שאם הוא בעומק הבשר אע"פ שנראה אינו חוצץ. ש"ך ס"ק טז, סדי"ט ס"ק כה, חכ"א כלל קיט.

^ד דבר החוצץ שאדם מצטער בנטילתו אינו חוצץ, אף על פי שמקפיד עליו, מכיוון שמחמת הכאב אין דעתו ליטול עכשיו הרי זה חשוב כאינו מקפיד, כך כתב ר"י בתשובה הובאה בסה"ת סימן קג, בסמ"ג לאוין קיא, ובמרדכי שבועות סימן תשמח, ועיין בשערי טבילה סוף סימן כא.

- ה. עור שנקלף סביב לציפורן והוא מחובר אליה בקצהו אינו חוצץ.^ה
- ו. המנהג שלא להתעסק ביום הטבילה בדברים הנדבקים לגוף, שמא ישארו דבוקים לגוף ולא ירגישו בהם בזמן הטבילה.^ו

---

^ה כתב החכמת אדם כלל קיט סעיף טו: וני"ל דאם קליפות עור הבשר תלויים, אינם חוצצין, דדינם כציפורן, שהרי המים יכולים לבא שם, והצד שמחובר לבשר לעולם לא חשבינן לחציצה. ועדיף מציפורן, שידוע שאין שום אדם מקפיד על קליפות אלו ואין דרך כלל לחתכן כי נושרין מאליהן, והוי מיעוט שאינו מקפיד דלכו"ע אינו חוצץ.
^ו רמ"א סימן קצח סעיף כד, חכמת אדם כלל קכא סעיף א.

דיני חציצה בפצעים

- א. יבלת אינה חוצצת, ואם היא נפרדה מהגוף באורח חלקי יש להסירה לפני הטבילה.^א
- ב. עור המתקלף כתוצאה משיזוף וכדומה אינו מהווה חציצה.^ב
- ג. תחבושת, גבס, חוצצים. אם אין אפשרות להסירם, והמים יכולים להגיע לכל מקום מתחת לגבס או לתחבושת, יש לשאול שאלת חכם.^ג
- ד. פצעים סגורים שהעור שעליהם שלם אינם מהווים חציצה, והוא הדין לגבי כווייה שגרמה לבועה מלאה מים, או לגבי שטף דם שמתחת העור. אם נפתח הפצע או הבועה, יש לרכך את הפצע או את הבועה במים חמים, כך שניתן להסיר את העור המכסה. אם יש חשש של כאב בהסרת העור יש לשאול שאלת חכם.^ד

^א ב"י בשם סמ"ג סימן רמח בשם ר"י, סימן קצ"ח סעיף כב ברמ"א, שעורי שבט הלוי שם אות ד מכיון שמחובר בטבע אינו חוצץ אפילו עשוי להורידו, וכן העור הקשה שברגלים אינו חוצץ כיון שהוא חלק מהגוף. אבר ובשר המדולדלים, יש הסוברים שאינם חוצצים אף על פי שעומדים להחתך, משום שמקום החתך אינו צריך שיהיה ראוי לביאת מים. הסוברים כך הם התוספתא בכלים ב"ק רפ"ג, מקואות סוף פרק ו, רוקח סימן שעה, סמ"ג עשין רמח בשם ר"י, תוה"א בית ז שער ז, דרישה שם אות ה. יש הסוברים שאבר ובשר המדולדלים חוצצים, והם הרמב"ם במקואות פ"ב ה"ב, רבנו ירוחם נכ"ו ח"ה, טוש"ע קצח סעיף כב. הטעם לכך מכיון שנדלדלו ואינם יונקים מהגוף חשובים כחתוכים, ומקום חיבורם לגוף דינו כבית הסתרים שצריך שיהיה ראוי לביאת מים, שהרי הם עומדים להחתך, ונמצא שהאבר והבשר הללו חוצצים במקום חיבורם ומונעים אותו מלבא במים. הב"ח שם כתב שאינו דומה לציפורן שפירשה רובה שאינה חוצצת משום שבאברים המדולדלים צריך אומן לקוטעם ולכן אף על פי שפירשו רובם ועומדים להקטע אינם כקטועים לגמרי וחוצצים. הט"ז שם בס"ק כב הקשה על סברת הב"ח שהרי סו"ס עומד להקטע. ולדעת הט"ז שם אין החציצה באבר ובשר המדולדלים במקום חבורם לגוף משום שמקום זה לא היה מגולה מעולם, אלא החציצה במקום שכבר פרש ודינו כבית הסתרים שצריך שיהיה ראוי לביאת מים, ומיכוון שאין דרך האבר והבשר המדולדלים להיות תלויים אלא מהדקם לגופו מחמת הכאב לכן אפילו פרשו רובם חוצצים במקום שכבר נחתך.

^ב כתב החכמת אדם כלל קיט סעיף טז: ונראה לי דאם קליפות עור הבשר תלויים אינם חוצצים דדינם כציפורן שהרי המים יכול לבא שם, והצד שמחובר לבשר לעולם לא חשבינן לחציצה, ועדיף מציפורן שידוע שאין שום אדם מקפיד על קליפות אלו, ואין דרך כלל לחתכן כי נושרין מאליהם, והוי מיעוט שאינו מקפיד דלכו"ע אינו חוצץ. עיין שו"ת הר צבי יו"ד סימן קסז.

^ג רטיה שעל המכה חוצצת, מסכת מקואות פרק ט משנה ב, רמב"ם הלכות מקואות פ"ב ה"א, טוש"ע סימן קצח סעיף י, ועיין במעדני יו"ט לרא"ש בהלכות מקואות סימן כו שכתב שמלשון הטור משמע שחוצץ כי מן הסתם מקפיד עליה, ותמה שבטור או"ח סימן קסא בנטילת ידים כתב שדוקא במקפיד עליה, ועיין בסדרי טהרה ס"ק כד שלענין טבילה החמיר הטור.

כתב החכמת אדם כלל קיט ז וצריך עיון באם אי אפשר להסירן דמ"ש מכינים דהיכא שאי אפשר להסירן אין חוצצים וכן ברטיה באינה מקפדת.

שו"ת כתב סופר סצ"א כתב בני שהוצרכה רטיה זמן רב ולפי המצב שלה מקפידה שיהיה מונח כך, דאינו חציצה. וסבר להתיר מכיוון דאין מורידין כלל וגם דאי אפשר להסיר אלא על ידי כאב גדול, אך מצא בתשובה מאהבה ח"ג סקצ"ח שהורה שחוצץ ושכן הורו כמה גדולים, וכיוון שכבר הורו זקנים להחמיר אינו מקל בזה, וכן מחמירים. וכתב בשעורי שבט הלוי קצח סעיף י ולכן תחבושת או גבס כשיש שבר ואפילו בשבר פתוח וסכנת אבר חוצצים, ואף אם נשאר זמן רב כבנידון של הכתב סופר, ואין מתירין למעשה מלבד בשעת דחק גדול, וצריך שאלת חכם. ובתוספתא למקואות פ"ו האגד שעל המכה והקשקשים שעל השבר מהודקים חוצצים רפויים אינם חוצצים. וכתב הב"ח והובא בש"ך שם ס"ק כח שבאגד וקשקשים אפילו רפויים חוצצים דלא עיילי בהוא מיא שפיר. כתב בשעורי שבט הלוי בסיומן קצח סעיף כג שבמקום צורך מקילים כמחבר שאינם חוצצים וצריך שאלת חכם.

^ד סימן קצח סעיף כב ברמ"א, דרכי תשובה ס"ק לח, מ, חזו"א יו"ד סימן צד ס"ק ד.

ה. דם שהתחיל להיקרש, דם יבש, מוגלה יבשה, הרי הם חוצצים ויש להסירם לפני הטבילה על ידי רכוך במים חמים.⁷

ו. פצע שנתרפא והגלד עומד ליפול צריך להסירו לפני הטבילה.¹

ז. משחה הנתונה על גבי פצע או על מקום אחר בגוף חוצצת, ואם נספגה בעור אינה חוצצת.¹

ח. יוד שעל הפצע או בכל מקום אחר שבגוף כיוון שאין בו אלא מראה ולא ממשות, אינו חוצץ, אך מן הראוי לנקותו.⁷

ט. קוץ או רסיס התחוב בבשר, אם הוא בולט מבחוץ ואפילו אם שווה לבשר חוצץ, אבל אם הוא שקוע אף שנראה אינו חוצץ. ואם נתכסה בעור בכל מקרה אינו חוצץ.⁷

⁷ מנחות כא. הדם והדבש והחלב יבשין חוצצין לחין אינן חוצצין, לא קשיא הא דסריך דלא סריך. שו"ע קצח סעיפים ט, טז.

¹ מסכת מקואות פרק ט משנה ב אלו חוצצין באדם גלד שחוץ למכה והרטיה שעליה. ושם במשנה ד אלו שאין חוצצין גלד שעל המכה. וכן פסק הרמב"ם בהלכות מקואות פרק ב הלכות א, יד. הטעם להבדל בין גלד שעל המכה שאינו חוצץ לגלד שחוץ למכה שחוצץ כתב הרמב"ן לנדה סז. שקילוף המכה קשה ואין אדם עשוי לקלפה עד שהגלד מתיבש ונופל מאליו.

כתב הבי"ח שאין אנו בקיאים להבחין בין נתפשט מחוץ לכנגד פי המכה ללא נתפשט ולכן יש להחמיר בכל גלד בשו"ע בסימן קצח סעיף ט נפסק שדם יבש שעל המכה חוצץ וריר שבתוכה אינו חוצץ, יצא הריר מתוכה כל תוך שלשה ימים לח הוא ואינו חוצץ, לאחר מכן יבש הוא וחוצץ, לפיכך אשה בעלת חטטים צריכה לחוף במים עד שיתרככו.

כתב הסמ"ק סימן רצג, והובא בהגהות ש"ד הלכות נדה סימן יב, וכן בב"י בד"ה שם, שנהגו הנשים להסיר כל גלד וכל גרב וכל שחין לפני הטבילה, וכל זה מטעם חומרא משום שמן הדין אין צריך להסירם מכיוון שמצטערת בנטילתם. כתבו הרא"ש בהלכות מקואות סימן כו והטוש"ע קצח ט שאשה בעלת חטטים צריכה לחוף במים עד שיתרככו. חזו"א יו"ד סימן צד ס"ק ד.

¹ כתב הש"ך בסימן קצח ס"ק יד לשון בה"ג דף פה ריש ע"ב, וכי טבלה לא תישוף משחא ולא תכחול עיניה, דאמר שמואל כוחלת אם לרפואה הרי זה חוצץ, ואם בשביל שתראה עיניה פורעות אין חוצץ. ושנו חכמים כחול שחוץ מן העין חוצץ. אמר רבי יהודה כל השמנים אין חוצצים חוץ משמן המור, ונהגו בנות ישראל בעצמן שאין סכות שמן בשעת טבילה כל עיקר. וכתב בערוך השולחן קצח סעיף לב המכה עצמה כשהיא על מקום ממקומות הגוף אינה חוצצת, אלא אם כן יש רטיה על מקום המכה או שהומשחה באיזו משיחה, דהמשיחה חוצצת, וצריכה לרחוץ המשיחה.

¹¹ מאירי מקואות פ"ט, רשב"א בתוה"ק סוף בית ז, בתשובות המיוחסות סימן קנד.

כתב הט"ז בסימן קצח ס"ק יז, בב"י סוף סימן זה כתב בשם הרוקח וזה לשונו, נראה אם האשה נגעה ביורה או בקדרה ונתפחמה בבשר, מעט זה אינו קפידא אע"פ שמעט נדבק בבשר עכ"ל. ומטעם זה דנתי להתיר באשה שטבלה ומצאה במקום אחד בגופה שחרורית במקום שנגעה בכותלי בית המרחץ שהיו שחורים מחמת עשן המרחץ שאינה צריכה טבילה שנית, דדמיא להא שזכרנו, והוא ק"ו דהא ידיה צריכין להיות נקיות יותר מגופה שידיה מגולות תמיד והיא מקפדת על נקיותם יותר מגופה, ולא דמיא לדיו שחוצץ כמ"ש ריש סעיף טו דהתם ממשא של דיו חוצצת משא"כ במראה שחרורית זה שאינו אלא לכלוך בעלמא, וכיוצא בזה כתב בי"י בשם הרשב"א לחלק בין צבע לדיו. וכן עין בשו"ת הר צבי יו"ד סימן קסג.

¹⁰ מסכת מקואות פרק י משנה ח חץ שהוא תחוב באדם בזמן שהוא נראה חוצץ, ואם אינו נראה טובל ואוכל בתרומתו. וכן הוא ברמב"ם מקואות פ"ב ה"ח, ובשו"ע סימן קצח סעיף יא.

בגדר אינו נראה יש מפרשים שהוא מונח כל כך בעומק עד שאין רואים אותו, ואע"פ שאין עליו עור מלמעלה אינו חוצץ, ונראה, הכונה שרואים אותו משוקע בבשר כן הוא בפרוש הראשון בב"י ובב"ח שם. ויש מפרשים נראה שבולט לחוץ או שווה לבשר, אבל אם הוא משוקע בבשר אף על פי שנראה שקוע בבשר הפנימי הרי זה בכלל אינו נראה, וכן פרשו הבי"י והב"ח שם בפרוש השני. וכתב הבי"ח שמספק יש להחמיר בכל אופן אלא אם כן הוא שקוע בעומק ואינו נראה כלל. והש"ך פסק בס"ק טז ונראה לחומרא דהינו כל שהוא שווה לבשר קרי נראה וכשהוא משוקע הוי אינו נראה, ומשמע כל שהוא משוקע שאינו שווה לבשר אע"פ שנראה העץ מונח בבשר הפנימי שתחוב בו אינו נראה מקרי כיוון שאינו נראה בשווה לבשר וכ"כ העט"ז.

י. מי שעבר ניתוח או עקירת שן ובגופו חוטי תפירה, אם החוטים האלה עשויים להיעלם מאליהם אינם חוצצים, ואם צריך להוציאם, אם הוצאתם קרובה יש להמתין עד הוצאתם ולטבול. אך אם יצטרכו להמתין זמן רב יש לשאול שאלת חכם.

---

⁷ שערי טבילה סימן לה ס"ק ד, שעורי שבת הלוי קצח יא, דרכי טהרה פט"ז.

זמן הטבילה

- א. הטמא בטומאת קרי יכול לטבול לטהרתו ביום או בלילה.^א
- ב. מי שנטמא בטומאת קרי, ובו ביום טבל, מותר לו להכנס להר הבית למקומות המותרים בכניסה לטמא מת.^ב
- ג. אם הדבר אפשרי טוב לסמוך את הטבילה לעליה להר הבית, ולהמנע מלהטיל מים בין הטבילה לעליה.^ג

^א כתב הרמב"ם בהלכות מקואות פרק א הלכה ו כל חייבי טבילות טבילתן ביום חוץ מנדה ויולדת שטבילתן בלילה, ובעל קרי טובל והולך כל היום כולו מתחילת הלילה שנאמר "והיה לפנות ערב ירחץ במים" דברים כג, יב, מלמד שטובל והולך מתחילת הלילה עד הערב שמש. וכן כתב המפרש במסכת תמיד כו. על פי המשנה שם שבעל קרי במקדש טובל בלילה, ועין בתוס' זבחים לב. וראב"ד ורא"ש לתמיד שם שנקטו כן בפשיטות. ולדעת פסקי רי"ד למגלה כ. אם בעל קרי נטמא בלילה אינו טובל עד שיאיר היום, ואם טבל בלילה לא עלתה לו טבילה, ולדעתו מה שנאמר במסכת תמיד שכהן בעל קרי שנטמא טובל בלילה, טבילה זו היא לשם נקיות, והיה חוזר וטובל ביום לטהר.

^ב מפירוש רש"י בפסחים צב. ד"ה חצר, וביבמות ז: ד"ה למחנה, ובזבחים לב. ד"ה נח, משמע שבכל הר הבית גזרו על טבול יום. פרושו זה עומד בסתירה למשנה בכלים פ"א מ"ח שמותר לטבול יום להכנס להר הבית עד עזרת נשים, כדברי המשנה שם, הר הבית מקודש ממנו שאין זבים וזבות נדות ויולדות נכנסים לשם, החיל מקודש ממנו שאין גוים וטמא מת נכנסים לשם, עזרת נשים מקודשת ממנו שאין טבול יום נכנס לשם, ואין חיבים עליה חטאת.

וכך כתבו התוס' בפסחים צב. וביבמות ז: ובזבחים לב. וכן הר"ש והרא"ש בפרושם למסכת כלים שם, ראב"ד ורא"ש למסכת תמיד כו. וכן פסק הרמב"ם בהלכות ביאת המקדש פ"ג הלכות ה-ו החיל משלחים ממנו גוים וטמאי מת ובוועלי נדות, אבל טבול יום נכנס לשם שכבר טבל. עזרת הנשים משלחין ממנו טבול יום אבל לא מחוסר כיפורים, שמחוסר כיפורים העריב שמשו, ואסור טבול יום במחנה לוי מדברי סופרים. וכן פסק הרמב"ם בהלכות קורבן פסח פרק ו הלכה ה.

^ג יש טומאת קרי האסורה מדברנו כדברי המשנה במקואות פרק ח משניות ב-ג: ואלו בעלי קריין שהם צריכין טבילה, ראה מים חלוקים או עכורים, בתחלה טהור, באמצע ובסוף טמא, מתחלה ועד סוף טהור. לבנים ונמשכים טמא. רבי יוסי אומר לבנים כעכורים. המטיל טיפין עבות מתוך האמה טמא, דברי רבי אלעזר חסמא. המהרהר בלילה ועמד ומצא בשרו חם טמא. וכן פסק הרמב"ם בהלכות אבות הטומאות פ"ה ה"ו: המטיל מים וראה מים חלוקין או עכורין בתחלה טהור, ראה אותם באמצע או בסוף הרי זה טמא. היו המים שהטיל כולם מתחלה ועד סוף חלוקין או עכורין הרי זה טהור. היו לבנים ונמשכים טמא, והמטיל טיפים עבות מתוך האמה טהור.

ובמסכת מקואות פרק ח משנה ד: בעל קרי שטבל ולא הטיל את המים, כשיטיל את המים טמא, רבי יוסי אומר בחולה ובזקן טמא, בילד ובבריא טהור. וכן פסק הרמב"ם בהלכות אבות הטומאות פרק ה הלכה ז: בעל קרי שטבל ולא הטיל מים קודם שיטבול, כשיטיל מים טמא מפני חצוצוהי שכבת זרע שאינן יוצאין אלא כשיטיל מים. במה דברים אמורים בחולה או בזקן, אבל ילד בריא טהור מפני שהוא יורה שכבת זרע בחזקה כחץ והיא כולה ננתקת מן האמה. עד כמה הוא ילד כל זמן שהוא עומד על רגלו אחת ונועל או חולץ מנעלו. ואם אינו יכול לעשות כן מפני חוליו הרי זה חולה לענין זה.

דין זה מופיע בשו"ע סימן תנז סעיף ב הלש עישה ביו"ט של פסח לא יקרא שם לחלה עד שתאפה, שאם יקרא לה שם אינו ראוי לאפותה. ואם יניחנה כך תחמיץ ואינו ראוי לשורפה ביו"ט. ואם שכח וקרא לה שם יטלוה לצונן וימנעה מלהחמיץ.

וכתב שם הרמ"א: ואם יש כהן קטן שלא ראה קרי או גדול שטבל לקרי מותרים לאפות החלה בשבילו. וכתב שם המגן אברהם בס"ק ח: או גדול שטבל לקרי, נראה לי דאם ראה אח"כ מים חלוקים או עכורים טמא כדאיתא בפרקי דמקואות, לכן יאכל תיכף אחר הטבילה ולא יטיל מים בינתיים.

והמשנה ברורה בסימן תנז ס"ק כא כתב: וטוב להזהר שיאכל מיד אחר טבילתו, ולא יטיל מים בין טבילה לאכילה, שמא יטיל מים חלוקים או עכורים שיש בהם חשש קרי ויהא אסור לאכול חלה זו עד שיחזור ויטבול עכ"ל. כלומר, שרק טוב להזהר בכך אבל אין חיוב. ועין בשו"ת הר הבית עמ' 13 בברור ענין זה.

⁷ במסכת ביצה יז: במשנה: חל להיות אחר השבת בית שמאי אומרים מטבילין את הכל מלפני השבת, וב"ה אומרים כלים מלפני השבת ואדם בשבת. כלומר לדעת בית שמאי אסור לאדם לטבול בשבת ולדעת בית הלל מותר. ובבריתא שם יח: מתירים לטבול ביום כפור, ובתוספתא בשבת פ"ז מתירים לטבול ביו"ט. ואין כאן אסור משום שנראה כמתקן מפני שאדם נראה כמיקר גמי שם יח.

וכן מותר לטבול במים הרעים לפי שפעמים אדם בא בשרב ורוחץ אפילו במי משרה, וגם בימות הגשמים מותר לטבול לפי שפעמים אדם בא מן השדה מלוכלך בטיט ורוחץ אפילו בימות הגשמים, שם יח.

ולמרות שמברך על הטבילה תרץ בישועות יעקב או"ח סו"ס שכג שאין זה נראה כמתקן עצמו, משום שמברך אחרי הטבילה, לסוברים כן בטבילת טמאים. עין בהמשך בברכת הטבילה. ובבאור הלכה סימן שכ"ג ס"ז ד"ה ימלאנו תרץ שמאחר שאינו נראה כמתקן עצמו בטבילה עצמה אלא מחמת הברכה שלפניה, לא גזרו בו. הלכה נפסקה כבית הלל שלאדם מותר לטבול בשבת, כך פסק הרמב"ם בהלכות שבת פכ"ג ה"ח והטושי"ע או"ח סימן שכו סעיף ח, וכן ביום כפור, רמב"ם שביתת עשור פ"ג ה"ב, וכן ביו"ט, רמב"ם הלכות יום טוב פ"ד הי"ח.

בטבילה שלא בזמנה נחלקו הראשונים, לדעת האו"ז בקובץ ראשונים להלכות נדה עמ' טז, ומרדכי שבועות סוף הלכות נדה בשם ר"ת, התירו לטבול בשבת רק טבילה בזמנה. ובטעם הדבר כתב בתרומת הדשן סימן רנה הובא בד"מ קצו אות ג וב"ח שם, מכוון שבזמן הזה נהגו שלא לרחוץ בשבת בין בנהר בין במקוה אף על פי שמן הדין מותר, לכן הטובל בשבת אינו נראה כטובל להקר, אלא נראה כמתקן, ולכן לא התירו לטבול אלא טבילה בזמנה שהיא מצוה. גם לסוברים שטבילה בזמנה אינה מצוה והם ר"ת בתוס' יומא ח., ראבי"ה סימן תקלא, מרדכי ברכות סימן עג, מאירי יומא ח., אם בעלה בעיר מותרת לטבול משום מצות עונה, כן כתבו תרוה"ד שם, רמ"א בשו"ע קצו סעיף ב, וכל זה דוקא בזמנה, אבל אם היתה יכולה לטבול מקודם ודחתה טבילתה לליל שבת לא תטבול, כך כתב התרומת הדשן שם והרמ"א בשם יש אומרים. ועין בב"ח שם ובשו"ע ס"ק ג שאם דחתה טבילתה משום שבעלה לא היה בעיר מותרת לטבול בשבת, ועין בט"ז ס"ק ד שחולק כיוון שיכולה לטבול מקודם. ולדעת הב"י בתחלת סימן קצו לעולם מותר לטבול בשבת אף טבילה שאין בה מצוה מכוון שנראה כמיקר אין בו אסור משום מתקן את עצמו.

לענין טבילת בעל קרי מטעם תקנת עזרא כתב בבאור הלכה לסימן שכו ד"ה אדם מותר, ובמשנה ברורה שם בס"ק כד, שמי שנוהג להקל אין למחות בידו, כי רוב האחרונים סותמים להקל בזה, ועל כל פנים בנטמא בשבת ויום טוב נראה בודאי דאין להחמיר וכך נתפשט המנהג.

דיני המקוה

- א. הטבילה חייבת להיות רק במקוה הכשר לטבילת נשים, או במעין שיש בו ארבעים סאה שהם כ-750 ליטר, או בים.^א
- ב. גובה המים צריך להיות 30 ס"מ מעל הטבור של הטובל. במקוה שגובה המים שלו נמוך מגובה זה אפשר לטבול בשכיבה אבל לא בכפיפה.^ב

---

^א מסכת חגיגה יא. : "ורחץ במים את כל בשרו" ויקרא טו טז, "במים" במי מקוה, "את כל בשרו" מים שכל גופו עולה בהן וכמה הן אמה על אמה ברום שלוש אמות, ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה. כתב הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה פי"א הט"ז: אין האשה עולה מטומאתה ויוצאה מידי ערוה עד שתטבול במי מקוה כשר. ולא יהיה דבר חוצץ בין בשרה ובין המים. אבל אם רחצה במרחץ אפילו נפלו עליה כל מימות שבעולם הרי היא אחר הרחיצה כמות שהיתה קודם הרחיצה בכרת, שאין לך דבר שמעלה מטומאה לטהרה אלא טבילה במי מקוה או במעין או בימים שהם כמעין. וכן הוא בשו"ע יו"ד סימן רא סעיף א. וכן אפשר לטבול בים, מסכת פרה פרק ח משנה ח, מסכת מקואות פרק ה משנה ד, וכן פסק בשו"ע יו"ד סימן רא סעיף ה.

^ב שו"ת הרשב"א ח"א, שו"ע קצח סעיף לו צריך שיהיה המקוה גבה מעל טבורה זרת לפחות. ובטעם הדבר כתב הגר"א שם בס"ק מב שאם הוא פחות משיעור זה תצטרך להתכופף הרבה ונמצא שאינה טובלת כדרך גדילתה. ובשעור זרת כתב בבאר הגולה שם שהוא חצי אמה של ששה טפחים. וכן הוא בחכ"א ס"ט ובערוה"ש ספ"ה. ואם אין מקוה שיש בו גובה כזה אפשר לטבול בשכיבה ובתנאי שכל הגוף מכוסה במים. כך כתב רי"ו נכ"ו ח"ה בשם הגאונים ורב נטרונאי גאון, שו"ת הרשב"א ח"א סימן תתיח, וכן בשו"ת הר"ן סימן סו, וכן פסק השו"ע שם סעיף לו.

חפיפה

א. לפני הטבילה צריך לרחוץ היטב את כל הגוף במים חמים, לסרק את שערות הראש והזקן במסרק, את שאר השערות שבגוף אפשר להפריד גם ביד, ולעייין היטב בגוף אם אין עליו דבר חוצץ. בסעיפים הבאים יתבארו פרטי הלכה זו.
מי שלא התרחץ ולא בדק את גופו לפני הטבילה, לא עלתה לו טבילתו.^א

ב. את החפיפה יש לעשות סמוך לטבילה, במתינות ובנחת.^ב

ג. צריך לרחוץ היטב את כל הגוף.^ג

^א מסכת בב"ק פב. מדין תורה צריך עיון ובדיקה בגוף לפני הטבילה שמא ישנן קשורות או שיש על הגוף לכלוך החוצץ, ועזרא תיקן שלא מספיק עיון ובדיקה, אלא צריך גם חפיפה. בפרוש המילה חפיפה פרש רש"י בנזיר מב. ד"ה חופץ: לשון מגרד, וכן בסדרי טהרה קצט סק"ט בדעתו. ובתוס' בב"ק פב. ד"ה ושתהא, פרשו שחפיפה פרושה רחיצה, וכן בסדרי טהרה קצט ס"ק ט בדעתם. וכן פרשו הרמב"ן בהלכות נדה פ"ט, רשב"א נדה סו: ובתוה"ב בית ז' שער ז', מאירי לנדה שם, סה"ת סימן ק, קג, סמ"ג לאוין קיא, טוש"ע קצט א.

בחפיפה חיבים גם גברים, כן כתבו שבולי הלקט סימן שי, כלבו סימן פו, וכן נקטו התוס' בחולין י. ד"ה עד, ברמב"ן שם, וסה"ת סימן קב. ותמוה מה שכתב בהגהות חשק שלמה לב"ק פב. שבאנשים לא תקנו חפיפה כיון שאין דרכם להקפיד על חציצת מיעוט. ונסתפקו האחרונים בטובל בערב יום הכפורים משום מנהג אם צריך לחפוף כחיבי טבילות ועין בא"ר תרו ס"ק יד, ועי"ש שמש"כ בתניא סימן עח שחופץ, הינו לפי שדעתו טבילת ערב יום כפור חובה, שהרי מברכים עליה. ובמטה אפרים סימן תרו ס"ח כתב שיש לטול צפרנים, ולחפוף שיניים, להתרחץ במים חמים ולהסתרק לפני טבילה בעיו"כ, והובאו דבריו בכף החיים סימן תרו ס"ק נח. ובמסכת יומא פח. הרואה קרי ביום הכפורים יורד וטובל, ומבערב ישפף. ופרש"י שם ד"ה אימא מבערב: דאתמול ישפף כל אדם עצמו בחמין, שאם יראה קרי למחר יוכל לטבול בלא חציצה. ועין שם בתוספות ישנים בדעת רש"י שהוא מדין חפיפה. ובתוס' בחולין י. ד"ה עד כתבו שכהנים לא צריכים לחפוף מפני שטובלים תמיד.

ב. שו"ע סימן קצט סעיף ג, ובשעורי שבט הלוי שם כתב: שיעור סמוך הנזכר תמיד בשו"ע הוא חצי שעה, כדין מנחה, ספירת העומר, ובדיקת חמץ, אך לענין זה כתב בשואל ומשיב ח"א סקכ"ט ומהרש"ם בדע"ת בשם היראים סימן קצב שקבלה מרבתינו ששלוש שעות נחשב סמוך לטבילה. ומי"מ לכתחילה יש לסמוך ממש, ובקץ שמוזעים יש להזהר יותר.

ג. מחלוקת ראשונים האם עזרא תיקן חפיפה רק במקום שער או גם בשאר הגוף. יש ראשונים שסברו שעזרא תיקן לחפוף את כל הגוף והם: רש"י, הובא בהלכות נדה לרש"י במחזור ויטרי עמ' 609, ובסמ"ג לאוין קיא, רבי שמעיה בשם רש"י, והובא בתוס' נדה סו: ד"ה אם, וברא"ש סוף הלכות מקואות, ובאו"ז סימן שסא ובטור קצט, או"ז שם בשם הרשב"ם, סמ"ק סימן רצג. ובטעם התקנה לחפוף את כל הגוף כתב האו"ז שם בשם הרשב"ם כדי שלא יהיה בו דבר חוצץ בשעת הטבילה. ורבים מהראשונים סוברים שעזרא תיקן חפיפה רק בשערות והם: ר"ת בספר הישר סימן קעט, תוס' בב"ק פב. ד"ה ושתהא ובחולין י. ד"ה עד, ובמסכת נדה סו: ד"ה אם, בעלי הנפש שער טבילה דיני חפיפה, יראים השלם סימן כו, רמב"ם הלכות מקואות פ"ב ה"ז, רמב"ן הלכות נדה פ"ט הלכות ב-ג, רשב"א ריטב"א ומאירי לנדה סו: לדעת ר"ת בציונים שהוזכרו החפיפה היא רק בשערות הראש.

בשו"ע סימן קצט סעיף א פסק שתחוף כל גופה, וכתב שם הש"ך בס"ק ב הסכמת הפוסקים דתקנת עזרא אינו אלא בחפיפת שער, אלא שנהגו להחמיר לחוף ולהשתטף כל הגוף. מנהג זה הובא בתוס' בב"ק פב. ד"ה ושתהא, ובחולין י. ד"ה עד, במסכת נדה דף סו: ד"ה אם, ברמב"ם שם, ברא"ש והובא בטור בשמו. בטעם מנהג זה כתב הרמב"ן לנדה סו: שנהגו לשטוף כל הגוף מפני מקומות שער שבו, וטעם נוסף כתב הר"ן בחידושי לנדה סו: שמכיון שמהתורה צריך לעין ולבדוק את כל הגוף נהגו גם לחפפו. ור"ת בספר הישר הביא טעם נוסף כדי שאם ימצא דבר חוצץ בגופה לאחר הטבילה לא תהא צריכה לחזור ולטבול. ובתוס' בנדה סו: ד"ה אם כתבו שצריך לחפוף את כל הגוף לחוש לדעת הסוברים שעזרא תיקן לחפוף את כל הגוף. וכתב הרמב"ן בנדה סו: שהמעביר על מנהג זה ימתח על העמוד. ופרש רש"י ביטוי זה ברי"ה כב: ד"ה ימתח על העמוד, למלקות כדאמרין במסכת מכות כב: כופת שתי ידיו על העמוד.

- ד. רחיצת הגוף והשערות תהיה במים חמים.⁷
- ה. אפשר להתרחץ גם במים שהוחמו בדוד שמש.⁸
- ו. אם אין מים חמים אפשר להתרחץ במים פושרים.⁹
- ז. אם אין מים חמים או פושרים, והחפיפה במים קרים לא מסבכת את השערות, אפשר לחפוף באופן חד פעמי במים קרים. וכן מי שחפף בטעות במים קרים וטבל והלך לביתו, אם החפיפה לא הקשתה את השערות, אין צריך לחזור ולטבול שנית.¹
- ח. חופפים עם סבון או שמפו שאינו מסבך את השער, ולאחר החפיפה חוזרים ושוטפים את השערות והגוף במים חמים.¹¹
- ט. לאחר רחיצת השערות צריך לסרק את שערות הראש במסרק כאשר עדיין השערות רטובות, סירוק לפני הרחיצה לא מועיל. בסירוק יש להקפיד שלא תשארנה שערות קשורות או דבוקות זו לזו.¹²

⁷ דין חפיפת השער במים חמים מופיע במסכת נדה סו: ואמר אממר משמיה דרבא אשה לא תחוף אלא בחמין ואפילו בחמי חמה אבל לא בצונן. ובטעם הדבר כתבה שם הגמ' לפי פרוש רש"י שמים קרים מקשים את השערות ואין הלכלוך עובר. וכן ברמב"ם הלכות מקואות פ"ב הי"ח: אלא בחמין ואפילו בחמי חמה מפני שהחמין משירין את השער ומסלסלים אותו, אבל בצוננן מקלקלין ומקבצין את השיער ומתקשה. וכן את שער שאר הגוף חופפים במים חמים לפי שהמים הקרים מסבכים השער, רמב"ן הלכות נדה פ"ט.

גם את שאר הגוף יש לחפוף במים חמים לדעת רש"י הסובר שתקנת עזרא היתה לחפוף את כל הגוף וכן הובא בשמו בתוס' נדה סו:

ואף לסוברים שחפיפת שאר הגוף הוא ממנהג כפי שמופיע במקור ג נהגו לחפוף את כל הגוף במים חמים, וכן הוא בתוס' בב"ק פב. ד"ה ושתהא ובתוס' נדה סו: ד"ה אם, וכן פסק השו"ע יו"ד קצט א, וכן בש"ך שם ס"ק ב: הסכמת הפוסקים דתקנת עזרא אינו אלא בחפיפת שער, אלא שנהגו להחמיר לחוף ולהשתטף כל הגוף. ובטעם הדבר כתב הרמב"ן בהלכותיו פרק ט: כבר נהגו בנות ישראל לשטוף כל גופן בחמין בשעה שחופפות כדי שיעלה להן לכל הגוף יפה. וכן כתב הסד"ט ס"ק ז ע"פ דברי הרמב"ן שלא לחלק בין חפיפת שער לחפיפת שאר הגוף.

⁸ נדה סו: אמר אממר משמיה דרבא אשה לא תחוף אלא בחמין אבל לא בצונן, ואפילו בחמי חמה. ופרש"י שם: די לה בחמין שהוחמו בשמש. וכן הוא ברמב"ם הלכות מקואות פ"ב הי"ח. וברא"ש הלכות מקואות סכ"ד הביא את דעת רבינו חננאל שבחמי חמה אסור לחפוף, והקשה שם הרא"ש על דעתו. ובשו"ע קצט סעיף ב פסק להתיר לחפוף בחמי חמה.

⁹ חכמת אדם כלל ק"כ ד: ומיהו אפילו בחמי חמה סגי ובלבד שלא יהיו קרים. ובכלל קפא סעיף א: ואפילו בפושרין או חמי חמה סגי. ועין בשו"ת מהר"ם שיק או"ח סקס"ב, וביו"ד סימן קסב שמחמיר בפושרים, ולכן רק בדיעבד או שאין מים חמים אפשר לחפוף בפושרים.

¹ רמ"א קצט סעיף ב, ש"ך ס"ק ד, דרכי טהרה פרק טו.

¹¹ פרישה יו"ד סימן קלה אות יז, ש"ך קצט סק"ג: ומיהו משמע בנתר שאנו קורין בל"א ז"י"ף מותרת לחוף שאינו מסתבך ואדרבה מנקה הזוהמא, וכן משמע בפרישה לעיל סימן קלה סעיף יז וכן נוהגין וחושבין זה למצוה. ובברכי יוסף שם כתב שלא לחפוף זמן רב בסבון מפני שברבוי נדבקות השערות. ובמקור חיים ס"ק יב כתב שנהגו לאחר החפיפה בסבון לשוב ולהתרחץ במים חמים כדי לחוש למפרשים שנתר הוא סבון.

¹² ירושלמי מגילה פ"ד סוף ה"א: הוא - עזרא - התקין שתהא אשה חופפת וסורקת. במסכת בב"ק פב: פרש רש"י בד"ה חפיפה: במסרק. וכתב בפרישה בסימן קצט אות ג שגם לדעת רש"י עיקר תקנת חפיפה היא להעביר את הלכלוך על ידי רחיצה אלא שהצריכו גם להסתרק במסרק. ובשו"ע קצט א: ולסרוק שער ראשה יפה במסרק. ובסדרי טהרה קצט סק"ט ובחכמת אדם כלל קכ סעיף ב כתבו שיש להסתרק אחרי הרחיצה כאשר השערות עדיין רטובות.

- י. אם לא הסתרק במסרק אבל הפריד היטב את השערות ביד וטבל, יש אומרים שעלתה הטבילה ואין צריך לטבול פעם נוספת,^א ויש אומרים שצריך לטבול פעם נוספת.^א יש אומרים שאם אין לטבול מסרק, שיכול לכתחילה להפריד בידו היטב את שערות ראשו ולטבול.^ב
- יא. את שערות שאר הגוף נהגו להסתפק בהפרדת השיער ביד בלא מסרק.^ג
- יב. יש להסיר את הליחה מהאוזן, אבל אין צורך להוציא את הליחה הנמצאת בעומק האוזן.^ד
- יג. יש להסיר את הליחה היבשה שעל שפתי האף מבפנים, אבל מה שנמצא בגובה האף אין צריך להוציא.^ה
- יד. בשטיפת הפה צריך להסיר את כל שאריות האוכל, וכן לנקות את השיניים מכל דבר חוצץ.^ו
- טו. צריך לגזוז את הציפורניים, ולנקותם.^ז
- טז. בנוסף לרחיצה יש לבדוק ולעיין היטב בגוף בזמן הרחיצה ולאחריה אם אין עליו דבר חוצץ.^ח
- יז. לכתחלה צריך לחפוף סמוך לטבילה, אם הרחיקו את החפיפה מהטבילה צריך לפני הטבילה לשוב ולהסתרק, וכן לעיין בגוף אם אין עליו דברים חוצצים.^ט
- יח. לפני הטבילה על הטובל לבדוק עצמו אם אינו צריך להתפנות לגדולים או קטנים.^י
- יט. על דיני חפיפה בטבילה בשבת, עין בהמשך בפרק טבילה בשבת וביו"ט.

^א שבו"י ח"ב סימן עח, שערי טהרה שער יט או"א.

^א סד"ט סק"ו, סק"ט, חכ"א כלל קכ סעיף ב.

^ב בדי השולחן קצט סעיף א בבאורים ד"ה שער ראשה.

^ג ש"ך ס"ק א, חכמת אדם כלל קכ סעיף ב.

^ד חכמת אדם כלל קכא סעיף א.

^ה שו"ע קצח סעיף מג ברמ"א, דרכי תשובה ס"ק כט, חכ"א כלל קכא סעיף א ושם כלל קיט בבית אדם ס"ק כ.

^ו חנוך מצוה קעה, סה"ת סימן קב וקג, סמ"ג לאוין קיא, רא"ש מקואות סימן לה, טושי"ע קצח סעיף כד, קצט סעיף א.

^ז שו"ע קצח סעיף יח, רמ"א סעיף ב.

^ח ט"ז ס"ק ד, סד"ט ס"ק ה, חכמת אדם כלל קכ סעיף ג.

^ט שו"ע סימן קצט סעיף ג לכתחילה צריך לחפוף סמוך לטבילה. כתבו השואל ומשיב ח"א ס"ק כט ומהרש"ם בדע"ת בשם היראים סימן קצב, שקבלה מרבתינו ששלוש שעות נחשב סמוך לטבילה. וכתב שם בשו"ע

שאע"פ שחפפה תשא עמה מסרק לבית הטבילה ותסתרק שם.

^י סימן קצח סעיף מג ברמ"א. ומה שמחמיר הרמ"א אינו משום מי הרגלים עצמם, משום שהם בלועים, אלא עיין בשו"ת רע"א סימן ס, שע"י העצירה מתהדקים שפתי אותו מקום ואין מים באים לשם, והוה דומיא דקמצה שפתותיה, סימן קצח סעיף כז.

ברכת הטבילה

- א. מי שהוא טמא בטומאת קרי צריך לברך על הטבילה: ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה.^א
- ב. טובלים פעם ראשונה ללא ברכה, לאחר הטבילה מוציאים את הראש מהמים, מכסים את הראש, מחבקים את הגוף בידיים בין הלב לערוה, מברכים וטובלים פעם שניה.^ב

^א מסכת פסחים ז: טבל ועלה בעליתו אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה. חיוב הברכה חל על כל חיבי הטבילות, וכך פרשו שם את הגמ' ר"ח, הרי"ף, רש"י, תוס' שם, והרמב"ם ברכות פ"א ה"ו. כתב בשו"ת חתם סופר או"ח סימן נה שאף לדעת ר"ת בתוס' יומא ח. והראב"י סימן תקלא, והמרדכי ברכות סימן עג, והמאירי ביומא ח. ובגדה ל. הסוברים שטבילה בזמנה אינה מצוה אלא הכשר לטהרה בכל זאת מברכים על הטבילה כדרך שמברכים על השחיטה.

^ב מסכת פסחים ז: אמר רב יהודה אמר שמואל כל המצוות מברך עליהן עובר לעשיתן... אמר רב חסדא חוץ מן הטבילה בלבד. איתמר תניא נמי הכי טבל ועלה, בעליתו אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה. ובטעם הדבר שמברכים אחרי הטבילה פרש רש"י שם בד"ה דאכתי גברא לא חזי, כגון טבילת בעלי קרי דקימא לן בברכות כ: שאסור בדברי תורה ובברכה, דעזרא תיקן טבילה לבעלי קרין לדברי תורה, ומשום ההוא טבילה תקון בכל הטבילות ברכתן לבסוף. ולדעת התוס' שם בד"ה על הטבילה אומר ר"ח בשם הגאון דוקא בטבילת גר דלא חזי קודם טבילה דלא מצי למימר וצונו דאכתי נכרי הוא. אבל שאר חיבי טבילה כגון בעל קרי וכיוצא בו מותר לברך לפני הטבילה. וכן פירש הרי"ף שם כדעת התוס', ומפרשי לה רבנן דבטבילת גר בלבד אומר - שמברך אחרי הטבילה - אבל שאר חיבי טבילות מברכין ואח"כ טובלין. וכן כתב הרמב"ם בהלכות ברכות פרק י"א ה"ו, או שטבל ולא בירך אינו חוזר ומברך אחר העשיה. ובשו"ע בסימן ר סעיף א פסק כשפושטת מלבושיה כשעומדת בחלוקה תברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה, ותפשוט חלוקה ותטבול. ואם לא ברכה אז תברך לאחר שתכנס עד צוארה במים, ואם הם צלולים עוכרתן ברגליה ומברכת. וכתב שם הרמ"א ויש אומרים שלא תברך עד אחרי הטבילה, וכך פסקו הטור בשם בעל הלכות גדולות ורש"י וראב"ן סימן שכח וכן נוהגים שלאחר הטבילה בעודה עומדת בתוך המים מתכסית עצמה בבגדה או בחלוקה ומברכת. וכדי לצאת ידי שתי הדעות יש נוהגות לטבול תחילה ולברך ולטבול שנית, כך כתב הש"י בשער האותיות הלכות ביאה סוף "סור מרע" שכן הנהיג חסיד אחד, והובא בבאר היטב יו"ד ר שכן הנהיגו חסידים ואנשי מעשה וכן הוא בדגול מרבבה, תשובה מאהבה, ובערוה"ש ס"ד. ובאופן הטבילה כתב השו"ע באו"ח סימן עד סעיף ג, אם האדם מחבק גופו בזרועותיו דיינין ליה כהפסקה. וכתב שם במשנה ברורה ס"ק יד אם עומד במים צלולים ולבו גם כן תוך המים וצריך להפסיק בין לבו לערותו די בזה להפסיק, ואע"ג דכיסוי בעלמא בידיו מבואר בסעיף ב שם דלא מהני זה עדיף טפי, והטעם כיון שאין דרכן של בני אדם לחבק עצמן כך והוא עושה כן מקרי הפסקה אף דהוא חד גוף, וכן הסכימו האחרונים הלבוש וברכ"י ודה"ח והגר"ז וח"א, דלא כמהר"ם טיוולו ופר"ח שמחמירים בזה. דרך זו בטבילה טובה גם לנוהגים כשו"ע וגם לנוהגים כרמ"א, עין בדרכי טהרה לרש"ל הרב מרדכי אליהו פרק יח.

ניצח טובלים

- א. הטובל, צריך לטבול את כל גופו במקוה בבת אחת. ואם לא טבל את כל גופו בבת אחת, ואפילו אם מקצתה של שערה אחת יצאה מן המים לא עלתה לו הטבילה.^א
- ב. הטובל לא יעמוד במקוה בקומה זקופה, ולא ישחה יותר מדי, אלא ישחה מעט ויטבול כשהרגלים ממושקות במקצת, והזרועות מוגבהות במקצת. בדיעבד אם שחה יותר מדי או עמד זקוף עלתה לו הטבילה, אם אפשר ראוי לטבול פעם שניה.^ב
- ג. הטובל לא יעצום עיניו בחוזקה בשעת הטבילה וכן לא יפתחם ביותר, ואם עשה כן עליו לשוב ולטבול.^ג

^א כתב הרמב"ם בהלכות מקואות פ"א ה"ב כל מקום שנאמר בתורה רחיצת בשר וכיבוס בגדים מן הטומאה אינו אלא טבילת כל הגוף במקוה. וזה שנאמר בזב "ויודיו לא שטף במים" ויקרא טו, יא כלומר שיטבול כל גופו. והוא הדין לשאר הטמאין שאם טבל כולו חוץ מראש אצבע הקטנה עדין הוא בטומאתו. וכל הדברים האלה אע"פ שהן מפי השמועה הרי נאמר "במים יובא וטמא עד הערב וטהר" בנין אב לכל הטמאים שיבואו במים. ובילקוט שמעוני חוקת רמז תשסג מספרי זוטא למדו ממה שנאמר בטמא מת "ורחץ במים וטהר בערב" במדבר יט, יט, מה ערב שהוא בא כולו, אף מים כשיבא כולו במים יטהר.

וצריך לטבול בבת אחת, כתב הרמב"ם במקואות פ"א ה"ז כל הטובל צריך שיטבול כל גופו כשהוא ערום בבת אחת, ואם היה בעל שער יטביל כל שער ראשו והרי הוא כגופו דין תורה. וכן פסק השו"ע יו"ד קצח א. המקור לדין זה מהנאמר בתורת כהנים "כי אם רחץ בשרו במים" ויקרא כב, ו, יכול שיהא מרחיץ אבר אבר, תלמוד לומר "ובא השמש וטהר" ויקרא נב, ז מה ביאת שמשו כולו כאחת אף רחיצת בשרו במים כולו כאחת.

^ב מסכת נדה סז. האשה לא תטבול אלא דרך גדילתה כדתנן במסכת נגעים פ"ב מ"ד האיש נראה כעודר ומוסק זיתים, אשה נראית כאורגת וכמניקה את בנה. וכתב המאירי בפרושו לנדה שם, לענין טבילה דין שיעמדו בדרך זה בשעת טבילתו, האיש כעודר לכניסת מים לבין הירכיים, וכמוסק זיתים לכניסתם לבית השחי, והאשה כאורגת לבית השחי, וכמניקה את בנה לבית הסתרים. וכן הוא באורחות חיים ח"ב עמ' 144 וכל בו סימן פו. ורש"י שם פרש כעודר בבית השחי וכמוסק זיתים בבית הערוה, דאם יש לו נגע בבית השחי אין צריך להגביה זרועותיו יותר מדי להראותו אלא כעודר שמגביה ואינו מאנס עצמו, ומה שיוכל כהן לראות יראה, ואם לא יוכל לראות טהור. ובבית הערוה אין צריך לכוף ולשוש יותר מדי אלא כמוסק זיתים שנשרו מן האילן ומלקטן מעל הארץ.

ובטור לסימן קצח כתב ויהיה תחת בית השחי נראית כדרך שנראית בשעה שמוסקת בזיתים. וכתב שם הב"י אבל מה שכתב ויהיה תחת בית השחי נראית כדרך שנראית בשעה שמוסקת זיתים אינו יודע לו טעם, הא כיון דלפרש"י הא דתנן האיש כמוסק זיתים הינו כשהוא מלקטן מן הארץ אחרי שנשרו ולר"ש ולרא"ש הוי מגביה זרועותיו ה"ל לפרושי באיזה ענין ממוסק מיירי, ומיהו בהא יש לומר דכיון דלענין גלוי השחי נקטיה, ממילא משמע דבמוסק דנקט מגביה זרועותיה מיירי, דאלו מלקט מן הארץ אחר שנשרו טפי שיך לבית הערוה כדפרש"י מלבית השחי, ועוד דלשינא דמוסק לא משתמע אלא אמשיר מן האילן ולא במלקט מן הארץ עכ"ל. ולכן כתבנו בהלכה לפי דעת הר"ש והרא"ש והטור לפי הבנת הב"י. ובדיעבד כתב השו"ע קצח סעיף לה ואם שינתה כגון ששחתה ביותר או זקפה ביותר עלתה לה טבילה, ויש מי שאומר שלא עלתה. ובסדרי טהרה ס"ק עב, ובחכמת אדם ס"ח ובאבני נזר סימן רס"א כתבו שיש לטבול פעם שניה, וערוך השולחן ספ"ג ומי נדה מהדו"ק סוה"ס סוברים שאין צריך לטבול פעם שניה, וכן פסק בשעורי שבט הלוי קצח סעיף לה. ובפרדס שמחה שם ובבדי השולחן שם פסקו שצריך לטבול פעם שניה, ואם זו שעת הדחק אפשר לסמוך על טבילה ראשונה.

^ג נדה סז. אמר רבי יוחנן פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה. ופרש רש"י שם פתחה עיניה ביותר היא חציצה למעלה ובעצמה עיניה ביותר היא חציצה למטה. וכתב בקצור הלכות נדה לרא"ש שתסגור עיניה ברפיון. יש סוברים על פי גרסתם בגמרא שאין הלכה כרבי יוחנן ועלתה לה טבילתה והם הרמב"ן בנדה שם והובא ברשב"א שם ובתוה"א סוף בית ז והסכים כן אלא שכתב להחמיר כבעה"י, מאירי בשם ויש פוסקים, ר"ן שבעות סו"ב. וטעמם שפתיחת העינים אינה מעכבת כלום אלא עושה קמטים במקום שדרכה בכך, ואף אם עצמה עיניה ביותר דרכה בכך והרי היא כטובלת דרך גדילתה. ויש סוברים שהלכה כרבי יוחנן בטבילה לענין מגע טהרות, אבל לא בטובלת לבעלה, ואם פתחה עיניה ביותר או עצמתה, עלתה לה טבילה, והם התוס' בנדה שם, רמב"ן שם בדת הרי"ף, רמב"ם הלכות מקואות פ"ב הכ"ב, טור שם בשם ויש מתירים. ויש חולקים וסוברים שהלכה כרבי יוחנן אף בטובלת לבעלה והם רש"י בתשובה הובאה בתוס' בנדה שם, בעלי הנפש שם, בשו"ע קצח סעיף לט פסק שלא תעצום עיניה ביותר ולא תפתחם ביותר, ואם עשתה כן יש אומרים שלא

ד. בזמן הטבילה לא צריך לפתוח את הפה כדי שיכנסו בו מים. ומכל מקום אין להדק את השפתים בחוזקה, ואם הדקם לא עלתה לו הטבילה.⁷

ה. רצוי לכתחילה לטבול פעמיים גם לנוהגים לברך לפני הטבילה. עיין לעיל בהלכות ברכת הטבילה.⁸

ו. אין להתרחץ אחרי הטבילה כל עוד נמצאים במקוה, אבל מותר להתרחץ אחר כך בבית.⁹

ז. כתב הרמב"ן בענין טבילת הנשים ודבריו יפים גם לטבילת גברים: ומדיני החציצה, לא טוב היות האדם מחמיר יותר מדי ומחפש אחר הספיקות לפסול טבילתה בדבר קל, כי אם כן אין לדבר סוף. אלא אחר שחפפה ראשה וסרקה במסרק וחפפה ורחצה כל גופה בחמין, ונזהרה לבלתי תגע בשום דבר חוצץ ותעשה טבילתה בפשיטות איבריה וכל גופה, לא יכניס אדם ראשו בספיקות החמורות אשר אין להם קץ וסוף, כגון עצמה עיניה ביותר, קרצה שפתותיה ביותר ומשאר הספיקות, כי מי יוכל להבחין בין עצמה ביותר ובין לא עצמה ביותר.¹⁰

עלתה לה טבילה. וכתב הש"ך בס"ק נא מהר"ן שאין זה דומה לקרצה שפתותיה דכו"ע מודים שלא עלתה לה טבילה משום שבעצמה עיניה יש לומר שלא מעכבים הקמטים כל כך את ביאת המים. ובשבט הלוי תשובה צו פסק שביעבד תחזור ותטבול, אך בלנתה עם בעלה ראוי לסמוך ולהקל.

⁷ מסכת מקואות פ"ח מ"ה, נתנה שיערה בפיה, קפצה ידה, קרצה שפתותיה כאילו לא טבלה. וכן הוא ברמב"ם הלכות מקואות פ"ב הי"ג נדה שנתנה שיערה בפיה או שקפצה ידה או שקרצה בשפתותיה או שנמצא עצם בין שיניה כאילו לא טבלה, וכן שאר כל הטמאים. וכן פסק השו"ע סימן קצח סעיף כז. ובטעם הפסול, יש מפרשים שקרצה שפתותיה הכוונה שדיבקה שפתותיה זו לזו בחוזק ועל ידי דבוק השפתים מתכסה הבשר החיצון ולא באו בהם המים במקום הגלוי שצריך ביאת מים. כך פרשו הראב"ד בבעלי הנפש, רמב"ן בחדושו לנדה סז. ר"ש בסוף פ"ח בלשון השני. ויש מפרשים שאע"פ שתוך הפה אין צריך לביאת מים ממש אבל הוא צריך להיות ראוי לביאת מים והיכא שדבקה את השפתים בחוזק אין תוך הפה ראוי לביאת מים, כך כתבו התוס' בנדה שם, פירוש ראשון בר"ש בסוף פ"ח, סה"ת סימן קב והמאירי לנדה סז. וכן החכמ"א. בלחם ושמלה סק"ל, ומנחת פיתים, כתבו שלכתחילה לא תקרוץ גם את שיניה, אבל אם קרצה את שיניה עלתה לה טבילה, משום דאנן ס"ל מעיקרא דדינא דסוגרת פיה הוא החציצה משום הקמטים ולא משום דלא נכנסו המים וכן הוא בפתחי תשובה ס"ק יז מהחמודי דניאל, ובן איש חי פרשת שמיני.

⁸ פסק השו"ע בסעיף לה בשם יש מי שאומר שאם שחתה יותר מדי או זקפה יותר מדי שלא עלתה לה טבילה. והקשה הט"ז בס"ק לח מדוע פסק השו"ע שפסול בדיעבד ובסעיף ל פסק השו"ע שאינה צריכה להגביה רגליה בשעת טבילתה אם אין שם טיט, אע"פ שדורסת על הרצפה אין כאן חציצה מפני שהמים מקדימים לרגליה. והטעם שם מפני שהמים מקדימים, אם כן הכא נימא הכי דהא הקדימו המים לאותן קמטין קודם שנדבקו על ידי הזקיפה או השחיה הרבה. ות"ר הט"ז דהכא יש חשש שידבקו הקמטים שהם בגוף למעלה מן המים נמצא שבביאתם למים כבר הם מודבקים, ולפי זה אם הכניסה עצמה עד צוארה במים תחילה הוה טבילה בדיעבד בכל גוונא. ונראה לי שנכון לכל אשה שתעשה כן שעל כל פנים יש בזה צד מעליותא אם תשחה הרבה ולא אדעתה. וכן ראוי בטבילת גברים לנהוג כן. ועיין בדרכי טהרה פרק יח הלכות טבילה.

⁹ שו"ע יו"ד סימן רא סעיף עה ברמ"א, דרכי טהרה פרק יח.
¹⁰ דברי הרמב"ן הובאו בס"ט סימן קצח ס"ק נה, ובחכ"א כלל קכא סעיף יב.

טבילה בשבת וביו"ט

- א. את כל ההכנות לטבילה יש לעשות ביום שישי או בערב החג. הכנות אלו כוללות רחיצת הגוף במים חמים, סירוק השערות, גזיזת ציפורניים וצחצוח השיניים, כמבואר לעיל בהלכות חפיפה.^א
- ב. עד לזמן הטבילה יש לשמור על השערות המסורקות שלא יסתבכו, וכן יש להיזהר מלגעת בדברים העלולים להידבק בידיים ובגוף.^ב
- ג. לפני הטבילה צריך לבדוק את הגוף והשערות שאין בהם דבר חוצץ ולנקות את השיניים משאריות אוכל.^ג
- את השיניים יש לנקות בקיסם המיוחד לכך או בכל קיסם אחר שאינו מוקצה. כמו כן אפשר לנקות את השיניים בחוט המיוחד לכך, בדיעבד מותר להשתמש במברשת שיניים העשויה מסיבים סנטטים וללא משחה, וזאת בתנאי שלא ירד דם מבין השיניים בזמן הצחצוח.^ד
- ד. מי ששכח לגזוז את ציפורניו, ינקה אותם היטב עד שלא ישאר בהם שום לכלוך.^ה
- ה. מי שהסתרק בערב שבת או יו"ט ולפני הטבילה נסתבכו שערוותיו, צריך להפריד את שערוותיו זו מזו, ויפרידם ביד ולא במסרק.^ו

^א שו"ע סימן קצט סעיף ה.

^ב דין זה נלמד מדינה של אשה שחופפת בערב שבת וטובלת במוצאי שבת שהוא ליל יו"ט. וכתב בבעה"נ דיני חפיפה, על פי השאלות בשאלתא צו, והובא בתוה"א בית ז' שער ז', שצריכה לשמור שערוותיה בין החפיפה לטבילה שלא יתלכלכו ולא יתהוו בהם קשרים.

ספר התרומה סימן ק, והסמ"ג לאוין קיא, והרמ"א בסימן קצט סעיף ו כתבו שצריכה לשמור את עצמה בין חפיפה לטבילה מכל טינוף ככל יכולתה.

וכתב הרא"ש, ורבנו ירוחם שם, והטור והרמ"א שם, שתיזהר מלתת תבשיל לבנה ומלהתעסק בדבר המביא לידי חציצה, דהינו בדברים הנדבקים.

וכתב שם הרמ"א שאם אי אפשר לה להזהר אז אין לחוש, אלא שתרחץ ידיה בכל פעם שלא תבא לידי חציצה.
^ג שו"ע סימן קצט סעיף ו, ולענין חציצה בקיסם עין בשו"ע סימן שכב סעיף ד, ולענין צחצוח במברשת שיניים עין בשמירת שבת כהלכתה פ"ד סעיף לד דנהגים שלא לצחצח את השיניים, וע"ש בהערה צה דמעיקר הדין יש להקל.

^ד חכמת אדם כלל קיט סעיף טו. וכן כתב המשנה ברורה בסימן שמ סעיף קטן ג: ואשה ששכחה ליטול הצפרנים מע"ש ואירע טבילתה בליל שבת מסיק המגן אברהם שתאמר לגוי ליטול ביד דהוי שבות דשבות במקום מצוה, ואם אי אפשר ביד מותר על ידו אפילו בכלי, ואם אין גוי נראה שיש לסמוך בשעת הדחק על הניקור שתנקר תחת הצפורן ובלבד שתעין היטב שלא יהיה בו שום טינוף. ובבאר הלכה שם ד"ה וחיב כתב: ונראה לי דבצפרני רגליה בודאי טוב יותר להתיר על ידי ניקור מלהתיר על ידי גוי, עין בפתחי תשובה שם ביו"ד סימן קצח ס"ק י בשם מהר"ר דניאל שבצפרני הרגלים אין דרכם של נשים להקפיד.

^ה נפסק בשו"ע או"ח סימן שג סעיף פז: אסור לסרוק במסרק בשבת, ואפילו אותו שעושים משער חזיר, שאי אפשר שלא יעקרו שערות. וכתב שם הרמ"א אבל מותר לחוף ולפספס ביד. וכתב שם המשנה ברורה בס"ק פח לפספס ביד הינו שמבדיל בידי שערוותיו זו מזו. ולענין פספוס השער ביום חול בזמן החפיפה כתב הש"ך בסימן קצט ס"ק א שנהגו לסרוק שער ראשן במסרק ושאר שער שבה מפספסת בידיה יפה יפה. וכן משמע כן בטור יו"ד סימן קצט בשם הרמב"ן דסורקת או מפספסת, וכן כתבו גם החינוך מצוה קעה, והמאירי סו: וע"ש בסדרי טהרה ס"ק ט במסקנתו דאנן נוהגים בשערות הראש דוקא בסירוק, וכדעת רש"י וכמו שמובא שם בש"ך ס"ק א. וכן כתב בחכמת אדם כלל קכ סעיף ב שאם פספסה לחוד תחזור ותטבול. וכתב בערוך השולחן סימן קצט ס"ק ו ההבדל בין שער הראש לשער שאר הגוף שמשפיק שם פספוס משום שבשאר המקומות מועטים השערות

ו. אחרי הטבילה מותר לנגב את הגוף ואת השערות, אבל אסור לסחוט את השערות שלא בדרך ניגוב.¹

בכמותם ובאיכותם ואין מן ההכרח לסורקם במסרק דוקא ודי להם בחפיפה בידיים. ואם כן בדיעבד בשבת שאי אפשר להסתרק אפשר להקל בשערות קצרות לפספס ביד. ועין באהל שרה פרק ד הערה מט, ובבדי השולחן סימן קצט סעיף א בבאורים ד"ה שער ראשה שנראה להקל בפספוס גם לכתחילה כאשר אי אפשר להסתרק.
¹ שמירת שבת כהלכתה פרק יד סעיף כ.

הלכות כניסה לאזורי הר הבית המותרים בכניסה לטמא מת

מטרת הכניסה

א. כניסה להר הבית מותרת רק לצורך מצוה כגון תפילה.^א

ב. אין להיכנס להר הבית לצורך קיצור דרך.^ב

כיצד נכנסים

ג. לא נועלים נעלי עור, נעלים מחומר אחר מותר לנעול.^ג

ד. מי שנכנס יחף, רגליו צריכות להיות נקיות.^ד

ה. אין להיכנס עם מקל ביד, אדם שלא יכול ללכת ללא עזרת מקל יכול להכנס להר הבית במקלו.^ה

ו. לא יכנס אדם להר הבית כשהוא לבוש בגופיה בלבד.^ו

ז. לא נכנסים עם ארנק גלוי, ארנק הנמצא בכיס הבגד מותר להכניסו.^ז

ח. אסור לירוק, אם נזדמן לו רוק מבליעו בבגדו.^ח

ט. כשנכנסים להר הבית פונים תחילה לצד ימין, חוץ מהאבל הפונה לשמאל.^ט

^א רמב"ם בה"ב פ"ז ה"ב, פהמ"ש לרמב"ם ברכות פ"ט מ"ה.

^ב רמב"ם בה"ב פ"ז ה"ב, שו"ע או"ח סימן קנא סעיף ה, משנה ברורה שם ס"ק כא, ערוך השולחן העתיד קדשים ד.

^ג רמב"ם בה"ב פ"ז ה"ב, שו"ע או"ח סימן תריד סעיף ב, הרב י.מ. טוקצינסקי עיר הקדש והמקדש חלק ד פרק ג.

^ד רמב"ם בה"ב פ"ז ה"ב.

^ה רמב"ם בה"ב פ"ז ה"ב, שבת סה: תוס' ד"ה הקטע, שו"ע או"ח סימן שא סעיף יז.

^ו רמב"ם בה"ב פ"ז ה"ב, פהמ"ש לרמב"ם ברכות פ"ט מ"ה.

^ז רמב"ם בה"ב פ"ז ה"ב, תוס' מסכת ב"מ דף כו. ד"ה בהר הבית.

^ח רמב"ם בה"ב פ"ז ה"ב.

^ט רמב"ם בה"ב פ"ז ה"ג, מסכת מידות פ"ב מ"ב, פהמ"ש לרמב"ם שם.

הטמאים האסורים בכניסה להר הבית

י. הכניסה להר הבית אסורה עד לטהרה ל: זב,^א זבה,^א נדה,^ב יולדת ובעל קרי,^ג בכלל זה אדם ששימש עם אשתו^ד ואשה ששימשה עם בעלה.^{טו}

דרכי טהרתם של הטמאים המתירה את כניסתם להר הבית

יא. זב – שבעה ימים נקיים וטבילה במעין. אדם רגיל לא צריך לחשוש לטומאת זיבה, החושש לטומאת זיבה יעשה שאלת חכם.^{טז}

יב. בעל קרי – טבילה במקוה, גם טבילה ביום הכניסה להר הבית מותרת. רצוי לטבול סמוך לעליה.^{יז}

יג. נדה וזבה – שבעה ימים נקיים וטבילה במקוה.^{יח}

יד. יולדת – אם ילדה זכר, מותרת להכנס להר הבית, אחרי טהרה וטבילה כנדה. אם ילדה נקבה, מותרת להיכנס להר הבית אחרי טהרה וטבילה כנדה, אך לא תטבול לפני שיעברו ארבעה עשר יום מלידתה.^{יט}

טו. אשה טהורה ששימשה עם בעלה אסורה להיכנס להר הבית עד שתטבול אחרי שיעברו שבעים ושתיים שעות מזמן התשמיש.^כ

---

^י רמב"ם ביאת המקדש פי"ג ה"ג, זיבה היא יציאת שכבת זרע כתוצאה מחולי פנימי, החושש לזיבה יעשה שאלת חכם, רמב"ם מחוסרי כפרה פי"ב ה"א, פיהמי"ש לרמב"ם זבים פי"ב מ"ב.

^א רמב"ם ביאת המקדש פי"ג ה"ג, רמב"ם אסורי ביאה פי"ו ה"א-ג.

^ב רמב"ם ביאת המקדש פי"ג ה"ג.

^ג רמב"ם ביאת המקדש פי"ג ה"ג.

^ד מלי"ם ביאת המקדש פי"ג ה"ג ובהלכות בית הבחירה פי"ז ה"ט"ו.

^{טו} שו"ע סימן קצו סעיף יא, רמב"ם אבות הטומאות פי"ה ה"ט.

^{טז} רמב"ם מחוסרי כפרה פי"ג ה"א, רמב"ם מקוואות פי"א ה"ה.

^{יז} טבול יום אסור מדרבנן רק בעזרת נשים, רמב"ם בית הבחירה פי"ז ה"יז, ביאת המקדש פי"ג ה"ו, מגן אברהם

או"ח סימן תנז סעיף ח.

^{יח} רמב"ם אסורי ביאה פי"א ה"א-ד.

^{יט} ויקרא יב א-ה, רמב"ם ביאת המקדש פי"ג ה"ו-ז, הכפרה לא מעכבת, מחוסר כפורים אסור רק בעזרת ישראל.

^כ שו"ע יו"ד סימן קצו סעיף יא, עיין שם בסעיף יג דרך נוספת לטהרה.

בהוצאת ישיבת "הרעיון היהודי"

רח' שמריה 11, ת.ד. 6918 ירושלים

טל: 02-5823540 פקס: 02-5323041